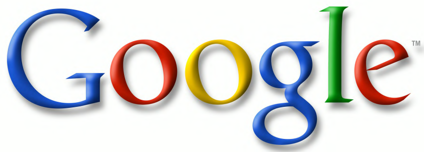

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

ML K 176.30

Harvard College Library

BOUGHT WITH INCOME

FROM THE BEQUEST OF

HENRY LILLIE PIERCE

OF BOSTON

Under a vote of the President and Fellows
October 24, 1908

Uitgaven der Antwerpsche Bibliophilen, Nr 6.

KILIANUS

LATIJNSCHE GEDICHTEN

UITGEGEVEN EN MET EEN LEVENSBERICHT VOORZIEN

DOOR MAX ROOSES

ANTWERPEN.

P. KOCKX, Boekhandelaar der Maatschappij,

Oude Koornmarkt, 28.

1880.

MAATSCHAPPIJ

DER

ANTWERPSCHE BIBLIOPHILEN.

UITGAVE Nr 6.

N[r]

Exemplaar van den heer

De Voorzitter,

Gust. van Havre

De Sekretaris,

Antwerpen. — Druk. J.-E. Buschmann, Rijnpoortvest.

KILIANUS

LATIJNSCHE GEDICHTEN

UITGEGEVEN EN MET EEN LEVENSBERICHT VOORZIEN

DOOR MAX ROOSES

Cornelis van Kiel.

ANTWERPEN.

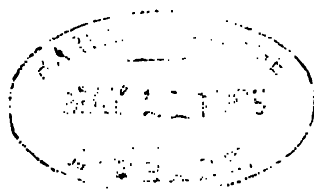
P. KOCKX, Boekhandelaar der Maatschappij,

Oude Koornmarkt, 28.

1880.

ML K176.30

~~IV. 7571~~

Pierce fund

BOUND. OCT 6 1910

INLEIDING.

Het was het werk zijner uren van uitspanning! Wanneer Cornelis Kiel moê geslaafd was aan woordenboeken, wanneer zijn oog halfblind was getuurd op de proefbladen, dan was het hem eene welkomen verpoozing zich aan minder dorren arbeid neer te zetten, en voor een deel, hoe klein dan ook, den toom aan eigen vindingskracht te vieren. In die oogenblikken van verademing, ruimde de noeste werker een hoekje op zijne zwaar beladen tafel in voor het blanke blaadje papier, dat zijne ontboezemingen zou ontvangen; hij verplaatste zich in eene andere wereld dan die van zijnen gewonen pennenarbeid, in een gebied, waar de groote dichters van oud Rome den scepter voerden, en, eerbiedig hun spoor drukkende, zorgvuldig wikkende en wegende, of zij voor die wending of dat woord den wenkbrauw niet zouden gefronst hebben, kleedde hij zijne gedachte in de taal, die voor elk geletterd mensch van zijnen tijd de taal van poëzie, welsprekendheid en geleerdheid bij uitmuntendheid was, en in den vorm, die voor den eenigen gold, waarin beschaafd dichtwerk kon gegoten worden.

Kiel verrichtte bij het maken zijner Latijnsche verzen meer nog den arbeid van eenen taalkundige, dan van

eenen dichter, en met de zoete begoocheling van ook eens een oorspronkelijk werk te scheppen paarde zich in zijnen geest, onbewust, het genoegen geenen stap buiten zijnen dagelijkschen en wel gekenden werkkring te stellen.

Hij was een zeer degelijk taalgeleerde, en een zeer middelmatig dichter. Waarom wij de verzen uitgeven, die zoo weinig tot zijnen roem kunnen bijdragen ? Omdat zij hem klaarblijkelijk lief waren, omdat een zijner geliefkoosde droomen moet geweest zijn, ze, in keurigen druk bijeenverzameld, te zien verschijnen, en om, door het verwezentlijken van zijnen wensch, eene laattijdige voldoening te brengen, en eene hulde te bewijzen aan den man, wien wij zooveel verschuldigd zijn.

Cornelis was te Duffel geboren. Zijn grootvader en zijn vader woonden in dit dorp, op drie uren afstand van Antwerpen gelegen, en droegen er den naam van Abts alias Kiel, of van Kiel. (1)

In het lijkdichtje, dat Kiel schreef ter gelegenheid van Ortelius' dood, verklaart hij, dat hij zeventig jaar oud is, en ongeveer twee jaar in ouderdom verschilt met zijnen vriend, den beroemden aardrijkskundige. Ortelius

(1) Zie levensbijzonderheden van Cornelis Kiel in zijne *Levenschets* door P. Génard, Antwerpen, 1874 (overgedrukt uit de *Toekomst*). De inlichtingen, aangaande de betrekkingen tusschen Kielen Plantijn, zijn door schrijver dezes geput uit het archief van het Museum Plantin-Moretus. Ik verschil eenigszins met mijnen geleerden vriend over de schrijfwijze van Kilianus' Vlaamschen naam. Hij schrijft *van Kiel*, ik *Kiel*. Mijne gronden zijn, dat Kilianus op de twee Vlaamsche boeken, die hij bij Plantijn liet drukken, telkens zijnen naam *Cornelis Kiel* schreef en dat zijn handteeken *C. Kiel* luidde. In Plantijns registers hiet hij nu eens *Kiel*, dan weer *van Kiel;* de vorm *Kiel* is echter verreweg de meest gebruikte.

stierf in 1598 en werd geboren in 1527, van Kiel werd dus geboren in 1528 of in 1529.

Sweertius getuigt, dat Plantijn hem te Leuven ging opzoeken, om hem als correcteur in zijne drukkerij te gebruiken. Kiel kon dertig jaar oud zijn, toen hij bij Plantijn in dienst trad, en het is wel mogelijk, dat hij, na te Leuven gestudeerd te hebben, daar in eene drukkerij gebezigd werd. De Antwerpsche drukker heeft ons den juisten dag doen kennen, waarop Kiel zijne taak van correcteur bij hem aanvaardde. In zijn dagboek teekende hij aan : « Op Zondag, 6 Maart, 1558 is Cornelis hier komen wonen in den kost, en voor zijn gewoon werk moet hij ontvangen 13 stuivers in de week, behoudens hier van af te trekken de fouten, die in de drukkerij gedaan worden, volgens zijn geëvenredigd aandeel. En ik zal hem ook betalen wat hij daarbuiten zou kunnen verrichten, indien het geval zich voordeed. Ook heeft genoemde Cornelis mij belooft zorg te dragen voor de letters, de pastei, de vormen en ander gereedschap der drukkerij : dat wil zeggen van ze te doen wegsluiten en in orde brengen door hen, die er voor aangesteld zijn. »

Dus was Kiel belast met de dubbele taak van proeflezer en meestergast ; hij woonde in de drukkerij en streek wekelijks het bescheiden loon van dertien stuivers op. Uit de met hem gesloten overeenkomst leeren wij, dat Plantijn zijne correcteurs verantwoordelijk stelde voor de fouten, die zij in hunne proeven hadden gelaten, en hen voor deze deed boeten door af te trekken op hunne daghuur.

Toen Plantijn in 1562 het land moest verlaten, vervolgd om schulden, en wellicht meer nog om geloofszaken, verloor Kiel natuurlijk zijnen post. Al wat zijn

meester bezat aan meubelen, aan boeken, platen, letters en verderen alm werd in het openbaar verkocht, en voor een groot jaar hield de Plantijnsche drukkerij op te bestaan.

In 1563, toen zij weder geopend werd, na Plantijns terugkeer, en aanmerkelijk in belangrijkheid toenam, dank aan het vennootschap, aangegaan door den drukker met een vijftal der voornaamste burgers van Antwerpen, keerde Kiel er al spoedig in terug. Wij zien, dat, reeds den 8ⁿ December 1563, Plantijn hem de som van drie en halven gulden betaalde om de Spraakleer van Brechtanus in het Vlaamsch te vertalen. Nergens vonden wij een bewijs, dat die vertaling gedrukt werd.

Den 14ⁿ Januari 1564 kende Plantijn hem 7 1/2 stuivers toe voor elken vorm der Latijnsche dichters in 8°. Kiel was toen nog niet terug in de drukkerij komen wonen, maar had toch reeds zijne bezigheid van correcteur hernomen, en werkte bij het stuk.

Het jaar nadien zien wij hem in Plantijns huis terugkeeren. Deze laatste trof den 24ⁿ Juni 1565 eene overeenkomst met Kiel, waarbij hij beloofde hem vier gulden te zullen betalen voor elke maand, dat hij zou bezig zijn aan het proeflezenvoor zekere persen en zetters. « Cornelis is den 24ⁿ Juni (1565) bij mij gekomen, teekent Plantijn aan, en ik heb zijnen kost niet gerekend. »

Van den 24ⁿ Februari 1566 dagteekent eene nieuwe overeenkomst. « Voortaan, schrijft Plantijn, zal ik hem gedurende den tijd, dat ik slechts drie of vier persen in gang houd, twaalf stuivers per week betalen en den kost, en, in geval ik slechts twee persen houd, zal ik met den kost volstaan. »

Van 1567 tot 1571 wint Kiel 12 stuivers in de week

en zijn naam is ingeschreven tusschen dien van de gewone gasten der drukkerij, die over het algemeen meer wonnen dan onze correcteur. Rekent men den kost van dezen aan 54 gulden per jaar, zooals Plantijn doet, en voegt men er twaalf stuivers in de week bij, dan krijgt men eene jaarwedde van 75 gulden, terwijl de beste drukkersgasten van Plantijn 150 en de timmermansgasten ongeveer 250 gulden in het jaar wonnen.

Den 31^n Mei 1571 kreeg Kiel eene aanzienlijke verhooging : zijn wekelijksch loon werd van 12 op 30 stuivers gebracht. Van 1583 tot 1592 won hij 100 gulden in het jaar, van 1592 tot 1600 klom zijne jaarwedde tot 150 gulden.

In 1586 zien wij, dat Plantijn, buiten zijn loon, Kiel en dezes dochter moet houden : een bewijs — maar het eenige —, dat ook na zijn huwelijk Cornelis in de drukkerij bleef wonen.

Behalve zijn gewoon loon ontving hij soms buitengewone vergoedingen. Zoo werden hem den 9^n September 1580 twaalf gulden betaald voor de correctie van het *Kruidboek* van de Lobel.

Na het jaar 1600 vinden wij van Kiels jaarwedde geene melding meer gemaakt ; alles doet echter vermoeden, dat hij tot aan zijn dood bij Plantijns opvolger in dienst bleef.

Op zijn mager loon wist hij nog te sparen. Den 16^n October 1574 is Plantijn hem 200 gulden schuldig, die eenen intrest van 7 1/2 ten honderd afwerpen ; deze rent wordt aan Kiel betaald tot in 1585. Dien dag — zijn bruiloftsdag wellicht — werden hem 50 gulden uitgekeerd, en den 13^n Januari 1586 ontving hij er nog 50 andere. Den 30^n Januari, den 11^n Maart en den 16^n Mei

ontving hij er telkens weer 25, en de laatste 25 werden hem op lateren, maar ongekenden datum teruggegeven.

In 1603 erkent Jan Moretus zich op zijne beurt Kiels schuldenaar voor eene som van 400 gulden, waarvan hij belooft den intrest tegen 6 1/4 per honderd 's jaars te betalen. Moretus moest die som gelijkelijk tusschen de drie dochters van Kiel verdeelen op het oogenblik van het overlijden huns vaders.

Zoolang bleef het geld niet gespaard. Den 29ⁿ Augustus 1606 trouwde Anna, Kiels oudste dochter, met Jan Rijkaert, een koopman in lijnwaad, weduwenaar van Elisabeth Buyens. Te dezer gelegenheid droeg Kiel aan Martina Plantijn, de vrouw van zijnen meester, Jan Moretus, den last op, al te betalen wat noodig zou zijn voor de kleederen, het eetmaal en andere vereischten der bruiloft zijner dochter, ten beloope van vier honderd gulden en niet meer. De bruiloftskleederen kostten 217 gulden 3/4 stuiver, de bruiloftstafel 184 gulden 16 stuivers, samen dus 401 gulden 16 3/4 stuivers, dat is een weinig meer dan Kiels spaarpenningen bedroegen.

Kiel stierf weinige maanden nadien, den 15ⁿ April 1607. Hij had toen nog drie dochters in het leven. Zijne vrouw Maria Bosmans stierf vóór 1603; waarschijnlijk was hij reeds gevorderd in jaren, toen hij haar huwde, en gebeurde dit, zooals wij zegden, rond 1585.

Maria, Kiels tweede dochter, huwde, den 13ⁿ October 1609, Andries de Manghelier. Zijne derde dochter, Catharina, bleef waarschijnlijk ongehuwd; van haar weten wij alleen, dat zij meerderjarig was den 29ⁿ Januari 1610.

Kiel werd begraven op het Onze-Lieve-Vrouwenkerkhof, en op zijnen zerk beitelde men het grafschrift,

dat zijn vriend Frans Sweerts voor hem samengesteld had :

« Aan Cornelis Kiel, van Duffel, den welbeminden en geleerden man, geprezen om zijne standvastige werkzaamheid en zijne onverzwakte vlijt. Gedurende vijftig jaar was hij als proeflezer in de Plantijnsche drukkerij werkzaam. Hoe trouw, ervaren en geleerd hij zijn ambt vervulde, getuigen de boeken, uitmuntende boven al de voortbrengsels eener onsterfelijke kunst, door hunne sierlijkheid, hunnen glans, hunnen roem. Niet immer hield hij zich bezig met het werk van anderen, het zijne verzuimende. Een sierlijk Latijnsch schrijver was hij, en een bevallige dichter ; ook beoefende hij den vaderlandschen stijl, en herstelde zijne moedertaal in eer en zuiverheid. Hij overleed, moe van dagen en werken, in 1607, op Paaschdag ».

Zooals zijn grafschrift het herinnert, besteedde Kiel of Kilianus, gelijk hij zich als schrijver doopte, zijne zorgen niet alleen aan het werk van andere geletterden, hij zelf schreef of vertaalde verscheidene werken.

Hij vertaalde in het Nederlandsch, zooals wij zagen, de Latijnsche spraakleer van Brechtanus; in dezelfde taal nog zette hij over de *Historie van Coninck Ludovick van Vranckrijck den elfsten dies naems, ende van hertogh Carle van Burgondien*, naar het Fransch van Philips van Commines, uitgegeven door Jan Moeretorf en François van Ravelinghen in 1578; de *50 Homilien van Macaris*, door Plantijn gedrukt in 1580; de *Beschryvinghe van alle de Nederlanden*, naar het italiaansch van L. Guicciardini, gedrukt te Amsterdam bij Willem Jansz, in 1612.

Maar verreweg het bijzonderste werk van Kiel was zijn Vlaamsch-Latijnsch woordenboek, of liever zijne

Vlaamsch-Latijnsche woordenboeken. Het was op last van Plantijn, dat hij zich aan dezen arbeid zette; het was op eigen aandrang en met voorliefde, dat hij er het grootste deel zijns levens aan wijdde.

Zijne eerste proef in het vak der Nederlandsche taalkunde leverde hij hoogst waarschijnlijk in den vorm eener bijdrage tot het *Dictionarium Tetraglotton*, een Latijnsch- Grieksch- Fransch- Vlaamsch woordenboek, door Plantijn in 1562 gedrukt, en gelijktijdig verschenen bij hem, bij Arnoldus Birckmann, Joannes Steelsius en Guilielmus Silvius.

In de voorrede van dit werk getuigt Plantijn, dat hij de woorden verzameld had uit de Latijnsche woordenboeken, gedeeltelijk met eigen hand, gedeeltelijk met vreemde hulp, en dat hij ze in het Fransch en in het Latijn had laten overzetten door een geoefend man. Daar Kiel bij Plantijn in 1562 werkzaam was, en daar hij in 1564 een soortgelijke taak aanvaardde als die, welke de geoefende man in 1562 voltooid had, zoo bestaat er gegronde reden om te veronderstellen, dat de vertaler uit het Latijn in het Nederlandsch en het Fransch niemand anders was dan onze correcteur.

Stelliger is ons zijne medewerking bekend aan een ander en belangrijker woordenboek : de *Thesaurus Theutonicæ Linguæ* of de *Schat der Neder-duytscher spraken* door Plantijn in 1573 uitgegeven (1).

Lang voor dit boek verscheen, was het op touw gezet en afgewerkt. Plantijn geeft ons hierover, en over het

(1) Zie voor nadere bijzonderheden over dit boek in het *Nederlandsch Museum* (1880, blz. 190-208) mijn artikel : *Hoe de Woordenboeken van Plantijn en Kilianus tot stand kwamen.*

ontstaan van het werk in het algemeen, zeer breedvoerige en belangwekkende bijzonderheden in de Fransche voorrede van den *Thesaurus*.

Zoohaast de beroemde drukker in onze streken aangekomen was (1549-1550), zoo luidt zijn verhaal, had hij de behoefte gevoeld om de taal onzer gewesten te leeren kennen, en daar er geen bruikbaar woordenboek van bestond, had hij onmiddellijk zelf de hand aan het werk geslagen en, bijeenbrengende de woorden, die hij hier en daar ontmoette, legde hij den grondslag tot een woordenboek van dagelijksch gebruik. Later, omstreeks 1557, vernam hij, dat ook andere en meer bevoegde mannen zich met eenen arbeid van denzelfden aard bezig hielden, en dien ten gevolge liet hij zijn opgevat ontwerp rusten. Maar ziende, dat er niets kwam van de werken, door anderen op touw gezet, besloot hij zijn taak te hervatten en ze op breeder schaal uit te voeren.

Hij zag dus naar mannen uit, die hem van dienst konden zijn in het opstellen van een volledig Nederlandsch woordenboek; hij vond er vier, en droeg hun den last op om elk op verschillende wijze bij te dragen tot het gemeenschappelijk werk (1564). De eene vertaalde woorden en volzinnen uit het Latijnsch-Fransche woordenboek in het Vlaamsch; de andere deed hetzelfde met het Fransch-Latijnsche woordenboek; een derde verzamelde uit Vlaamsche en Duitsche woordenboeken de woorden, die hem bruikbaar schenen, en vertaalde ze in het Latijn: de vierde werkte naar eigen goeddunken.

Toen elk zijne bijdrage voltooid had, en de tijd gunstig was om te drukken, deed Plantijn de vier onderscheidene werken tot een geheel versmelten. Dit was geene kleine zaak; maar, toen ook dit bezwaar overko-

men was, begon eindelijk de druk. Bij het zien der eerste vellen was Plantijn echter zoo weinig tevreden over de uitvoering van zijn plan door zijne medewerkers, dat hij de gedrukte bladen tot de vuilmand veroordeelde, en besloot het werk op nieuw te laten opstellen.

Later kwam hij tot de overtuiging, dat het onmogelijk was, in eens een volmaakt woordenboek van eene levende taal te schrijven, en besloot hij de kopij, die hij bezat, maar te laten drukken, zooals zij was, in de hoop, dat eene eerste proef, hoe onvolmaakt ook, iets beters en volledigers in het leven zou roepen. In 1566 drukte hij dus de twaalf eerste vellen van zijn werk. Overvloed van bezigheid deed hem alsdan het werk staken en eerst in Juni 1572 hervatte hij het. Onafgebroken ging het toen voort tot op 29 Januari 1573, wanneer het boek voltooid werd. Veertien dagen later werd de voorrede geschreven en gedrukt

Het archief van het museum Plantin-Moretus volledigt deze inlichtingen nog door eenige wetenswaardige bijzonderheden, waarvan enkele belangrijk zijn voor Kiels geschiedenis.

De eerste der vier medewerkers, tot wie Plantijn zich wendde om zijnen *Schat der Nederduytscher-spraken* te doen opstellen was Cornelis Kiel.

Op Zondag, 23 November 1563, teekende Plantijn in zijn *Livre des affaires* aan, dat hij een ongebonden Latijnsch-Fransch woordenboek te Parijs gekocht had, tegen 14 gulden en 3 stuivers, en het aan Cornelis van Kiel gegeven had om er het Fransch in het Vlaamsch van te vertalen. De vertaler kreeg 9 stuivers per vel en Plantijn zou vijf gulden kwijtschelden, die Kiel hem schuldig was ; op het einde des werks zou hij hem nog eene fooi

van 10 gulden betalen. Den 28n November 1563 had Kiel 12 cahiers afgeleverd; den 16n September 1564 was zijne taak afgewerkt, en ontving hij het loon der 36 laatste vellen.

De medewerkers van Cornelis Kiel waren Andries Madoets, een ander correcteur van Plantijn, die het Fransch-Latijnsche woordenboek van Jean Thierry, te Parijs, in 1564, bij Jacques Dupuis gedrukt, in het Vlaamsch vertaalde; Quinten Steenhartsius, die Madoets' werk overzag, en Augustin, die insgelijks het Vlaamsche woordenboek overlas.

Het aandeel der twee eerste medewerkers was verreweg het voornaamste, dat der beide anderen was van gering belang.

Toen Plantijn zijn Woordenboek onder handen nam, was hij er onmiddelijk op bedacht zijne mededingers den pas af te snijden. Reeds in het begin van 1564 vroeg hij een privilegie voor verscheiden woordenboeken, waarvan een het Fransch, een ander het Vlaamsch, een derde het Latijn en een vierde het Italiaansch voorop zou hebben. Dit privilegie werd hem den 3n Maart 1564 voor zes jaar toegestaan. Daar die tijd verloopen was, vóór dat het werk het licht had gezien, vernieuwde Plantijn zijne aanvraag op het oogenblik, dat het boek bijna afgedrukt was. Den 14n Januari 1573 kreeg hij een nieuw privilegie van zes jaar voor zijne onderscheidene woordenboeken.

In dit privilegie komt er eene merkwaardige bepaling voor. Plantijn had er in zijn vertoogschrift aan den Raad van Brabant op gewezen, dat zijne correcteurs kopijen bewaard hadden van hunne bijdragen tot zijn woordenboek, en deze aan andere drukkers hadden verkocht, om ze te laten drukken, nadat zijn werk zou verschenen zijn,

en dat zij hieruit of uit andere bronnen zouden kunnen putten hebben, om hun eigen werk te volledigen. Tegen die oneerlijke mededinging verzocht en verkreeg de omzichtige drukker bescherming. Het werd aan eenieder stiptelijk verboden niet alleen Plantijns verschenen en nog te verschijnen woordenboeken, maar ook eenigen anderen « Vlaemschen Dictionarium, onder anderen tytle ofte name, daer het duytsch voorgestelt is, ende die met eenige hulpe ofte toedoen van voorschreven Plantijns correcteurs zouden moghen gemaeckt oft vergadert wesen », na te drukken.

Die bepaling schijnt rechtstreeks tegen Kiel gericht te zijn, die op dit oogenblik waarschijnlijk reeds in onderhandeling was om zijn eigen woordenboek uit te geven. Inderdaad het verscheen een jaar na dat van Plantijn. Deze ontving echter voldoening van Kiel, want in het privilegie, dat hij vóór zijn woordenboek drukte en dat gedagteekend is van 4 Februari, en niet van 14 Januari 1573, wordt er niet meer gesproken van zijne correcteurs.

De verkregen voldoening bestond hierin, dat Kiels woordenboek gedrukt werd bij den drukker Geeraard Smits, voor gezamentlijke rekening van Plantijn en van zijnen ambtgenoot Jan Steels.

Het boek verscheen, zooals wij zeiden, in 1574 en verschilde merkelijk van Plantijns *Schat der Neder-duytscher spraken*.

Vooreerst was het veel kleiner. Plantijns werk houdt 272 4° blaadjes in, Kilianus' *Dictionarium Teutonico-Latinum* bevat er slechts 120 in-8°, zoodat het eerste boek meer dan vier maal grooter is dan het laatste. Plantijns woordenboek gaf de Latijnsche en Fransche vertaling

van elk woord en daarbij menigvuldige overgezette voorbeelden en volzinnen. Dat van Kilianus geeft alleen eene Latijnsche vertaling der stamwoorden, het geeft geene samengestelde woorden, en ook geene volzinnen tot oefening; het heeft daarbij een meer wetenschappelijk karakter : bij de Nederlandsche woorden van Franschen oorsprong wordt het uitheemsche stamwoord opgegeven, terwijl in woorden van Germaanschen oorsprong, maar van minder gebruik, het Hoogduitsche woord wordt aangehaald.

Geen twijfel, of Kilianus bezigde voor zijn woordenboek een deel der stoffen voor Plantijns *Schat der Nederduytscher spraken* bijeengebracht. In de voorrede van zijn werk deelt hij ons mede, dat hij, om aan Plantijns inzichten te voldoen en om zijne moedertaal eenen dienst te bewijzen, best gevonden had de Nederlandsche uitdrukkingen van Germaanschen en vreemden oorsprong, die hier te lande gebezigd waren, bijeen te zamelen en in alphabetische orde te stellen.

Op het einde van zijn dictionarium schreef hij een drietal disticha, die hij in zijne vereenigde verzen niet opnam, en die aldus luiden :

EPILOGUS KILIANI

Scripsimus haec patriæ celebrantes commoda linguæ,
  Ut maneat verbis lausque decusque suis.
Confugite in proprias procul hinc exotica terras :
  Omnia Teutonicus sermo referre potest.
Tu quoque cum verbis peregrinis Zoile abito :
  Nil nobes tecum : da quibus illa placent.

De tweede uitgaaf van Kilianus' *Dictionarium Teutonico-Latinum* verscheen in 1588 bij Plantijn, en was ruim

driemaal zoo groot als de eerste. Zij bevatte 765 in plaats van 240 bladzijden. In de voorrede geeft Kilianus het voornemen te kennen om de zegswijzen van elk der Nederlandsch-sprekende gewesten in zijn woordenboek op te nemen, en dikwijls geeft hij in den loop van zijn werk dan ook de plaatsen op, waar het een of ander woord in gebruik is. Hij bracht daarbij de uitdrukkingen der verschillende gewesten in eene en dezelfde Brabantsche schrijfwijze, en verzond de woorden van vreemden oorsprong naar het einde van zijn boek.

De derde uitgaaf van zijn woordenboek, die hij in 1599, onder den titel van *Etymologicum Teutonicæ linguæ*, bij Joannes Moretus liet verschijnen, was weer vollediger dan de beide vorigen. Zij telt, wel is waar, ééne bladzijde minder dan de tweede, maar het formaat is van 100 tot ruim 150 vierkante centimeters vergroot. Het museum Plantin-Moretus bezit het exemplaar der tweede uitgaaf, op wiens randen Kilianus de bijvoegsels schreef voor de derde, en deze zijn waarlijk niet gering in getal. Waar het pas geeft, worden in dezen laatsten druk bij de Latijnsche overzetting niet alleen Fransche of Duitsche, maar ook Engelsche, Angelsaksische, Spaansche, Italiaansche en Grieksche vertalingen gevoegd, om den gemeenschappelijken oorsprong derzelfde woorden in deze verschillende talen te doen uitkomen.

Vergeleken met Plantijns woordenboek geeft dat van Kilianus in zijnen volledigen toestand een veel aanzienlijker getal woorden, het laat de groote hoeveelheid vertaalde volzinnen wegvallen, die den *Schat der Nederduytscher spraken* nutteloos verzwaren, en vervangt dien overtolligen ballast door bruikbare waar.

Het doet meer. Plantijn had zich hoofdzakelijk voor

doel gesteld een woordenboek te leveren, nuttig en bruikbaar voor de vreemdelingen, die, als hij zelf, behoefte gevoelden onze taal te leeren. Cornelis Kiel wilde een woordenboek tot stand brengen, dat terzelfder tijd een vaderlandslievend en wetenschappelijk werk zou zijn. Met de uitdrukkingen uit de onderscheidene gewesten tot een geheel te verzamelen, en ze naar een vast stelsel te schrijven, bewees hij eenen uitstekenden dienst aan de versmelting der dialecten, aan hunne vereeniging tot eene algemeene taal, en aan de verrijking dezer; met de verwantschap tusschen het Nederlandsch en andere talen aan te duiden, gaf hij eenen machtigen stoot tot de ernstigere studie onzer moedertaal.

Plantijn had begrepen, dat in eenen tijd, toen de Nederlanden het toppunt van hunnen bloei hadden bereikt, en Antwerpen de groote wereldmarkt was geworden, de taal van die landen en van die stad gemakkelijk en volledig moest kunnen aangeleerd worden door de duizende vreemdelingen, die .hier dagelijks aankwamen; Kilianus had begrepen, dat, nu de Nederlanden onder eenen zelfden scepter vereenigd waren, en voor het eerst een groot en bloeiend land uitmaakten, de taal, die het grootste deel der Nederlanders tot een zelfde volk maakte, haren rang moest innemen onder de groote Europeesche spraken, en dat Antwerpen, waar inboorlingen uit alle Nederlandsche gewesten samen verkeerden, de rechte plaats was om de gemeenschappelijke taal hare doopakte, in vorm van een degelijk woordenboek, te geven.

Groot was de dienst, die beide mannen aan het Nederlandsch bewezen. Plantijn zette het werk op touw;

Kilianus werkte het af; de eerste effende de baan, wees den weg en maakte er de bewandeling gemakkelijk van; de andere zag klaarder den eindpaal en wist hem met werken en volharden te bereiken.

Vóór hen had onze taal niets, dan eenige karige woordenlijsten en den *Theutonista* van Van der Schueren, die wel vollediger, maar meer het woordenboek der Kleefsche gewestspraak dan van het Nederlandsch in het algemeen is. Door Plantijns en Kilianus' bemoeiingen werd die leemte aangevuld, en verkregen wij voor het eerst degelijke en volledige woordenboeken. Het nageslacht heeft recht laten wedervaren, wien recht toekomt. Beide werken bekleeden nog immer eene eereplaats in onze bibliotheken; maar het woordenboek van Kilianus, elf maal herdrukt, wordt oneindig meer geraadpleegd dan dat van zijnen meester, en is tot op heden nog de bijzonderste vraagbaak voor onze zestiendeeuwsche taal.

Kiel liet het niet bij dit ééne woordenboek. Het schijnt dat hij, voor een deel althans, de belofte wilde vervullen, die Plantijn in de aanvraag van zijn privilegie van 1564 deed, en sommige der daarin aangeduide woordenboeken wilde opstellen.

Het museum Plantin-Moretus bezit nog twee handschriften van woordenboeken, door hem gemaakt. Het eerste is groot 239 bladen in folio op twee kolommen, dicht geschreven en bevat den tegenhanger van het *Etymologicum* onder den naam van *Synonymia Latino-Teutonica*. Het is een woordenboek, waarin de Latijnsche woorden voorop staan, en in het Nederlandsch vertaald worden. Het tweede is een gedrukt exemplaar van het *Promptuarium Latinæ Linguæ*, door de Plantijnsche drukkerij in 1591 uitgegeven, waarop Kilianus achter de Grieksche

en Fransche vertaling der Latijnsche woorden nog eene Nederlandsche overzetting schreef.

Beide deze werken, waarvan het eerste vooral voor de XVIe eeuw niet minder nuttig moest zijn dan het *Etymologicum*, bleven ongedrukt.

Het schijnt, dat Plantijn en zijn navolger voor hunnen talentvollen correcteur niet de achting hadden, die hij verdiende. Wij zagen reeds, dat de eerste uitgaaf van zijn woordenboek niet bij Plantijn gedrukt werd; de vertaling van Commines werd niet door Plantijn, maar door twee zijner schoonzonen, uitgegeven; zeven jaar na Kiels dood werd zijne vertaling van Guicciardijn eerst uitgegeven, en dan nog in Amsterdam; de verzameling zijner Latijnsche gedichten, door Kilianus met zooveel zorg bijeengebracht en tot den druk gereed gemaakt, bleven tot in 1880 ongedrukt in de Plantijnsche bibliotheek staan. En niet alleen als letterkundige, ook als mensch, werd hij beneden zijne waarde geschat; wij zagen reeds, hoe karig zijn loon was; voegen wij er bij, dat zijn naam regelmatig voorkomt tusschen die van de gewone werklieden der drukkerij. Waar zijn meester zijne goede vrienden aan zijne tafel noodigt, is hij er niet bij; waar aan de vreemde geleerden de groete wordt gebracht der huisvrienden van Plantijn, ontbreekt zijn naam. Plantijn gaf hem niet eens eene zijner dochters ten huwelijk, alhoewel elk der andere voornaamste bedienden, Frans van Ravelingen, Jan Moeretorf, Gillis Beys, er eene tot vrouw kreeg, en er buiten deze drie nog een paar beschikbaar bleven.

Enkel in twee akten van belang kwam Kilianus als getuige van Plantijn voor: de eerste maal, toen de groote drukker, den 26[n] November 1585, zijne drukkerij

te Leiden aan zijnen schoonzoon, Frans van Ravelingen, overliet; de tweede maal, toen hij, den 7n Juni 1589, een codicille op zijn testament maakte.

En echter, als men de diensten vergelijkt, door Kilianus bewezen aan de letterwereld, met die zijner ambtgenooten, dan aarzelt men geen oogenblik om hem de eerste plaats toe te kennen — en dan begrijpt men ook, waarom wij het ons tot eenen plicht rekenden het verzuim zijner tijdgenooten eenigermate te herstellen, en hem, door het drukken zijner verzen, na zijnen dood de voldoening te geven, die hem gedurende zijn leven geweigerd bleef.

En nu nog een woord over deze verzen.

Het handschrift, dat wij overdrukken, vormt een dik schrijfboek, in klein 4°, van 123 blaadjes, zeer schoon geschreven, door eene andere hand dan die van Kilianus. De naam van den overschrijver en verzamelaar der verzen wordt ons in eene randteekening, die Kilianus eerst schreef, daarna doorhaalde, bekend gemaakt: het was Petrus Curtius (de Cort ?). De dichter heeft hier en daar wijzigingen aangebracht in het oorspronkelijk handschrift, en de verzen, die wij drukken, verschillen daarbij op sommige plaatsen van die, welke Kilianus zelf liet verschijnen. Balthazar Moretus heeft aan ons handschrift ook eenige veranderingen gedaan, waar wij echter geene rekening van gehouden hebben.

Bij de stukken *Lusus in Europæ nationes* en *Septem artes liberales* heeft Kilianus, met eigen hand, wijdloopige ophelderingen gevoegd, bestaande in uittreksels uit oude en nieuwe schrijvers, die wij niet opgenomen hebben.

Het handschrift draagt op het eerste blad het opschrift: *Francisco, Justo, Raphelengiis fratribus,* zijnde dit vermoedelijk eene aanduiding, dat het bestemd was om aan

deze beide zonen van Frans van Ravelingen, die zich met Latijnsche verzenmakerij bezig hielden, aangeboden of opgedragen te worden.

Het tweede blaadje bevat in het bovendeel van den titel de woorden : CORNELII KILIANI DUFFLAEI MISCELLANEORUM CARMINUM LIBRI DUO *Lectu non minus utiles, quam jucundi,* en aan den voet : *Excudebat....* Het handschrift was dus klaarblijkelijk gereed gemaakt om gedrukt te worden.

Wij begrijpen echter beter, waarom de Moretussen dien verzenbundel niet gedrukt hebben, dan waarom zij sommige andere boeken van Kilianus, zijne *Synonymia* en zijne vertaling van Guicciardijn, bijvoorbeeld, niet uitgaven.

Kilianus' verzen onderscheiden zich, onder de ontelbare en onbeduidende pennevruchten der Neo-Latijnsche dichters van die dagen, door hun gebrek aan al wat wij poëzie noemen.

Gevoel, verbeelding, oorspronkelijkheid aan vorm of gehalte, niets van dit alles dient men er in te zoeken. Hoogstens vindt men in de beste stukken eenige puntige trekken van eenen hekelenden geest. Gewoonlijk zoekt de schrijver niets anders dan alledaagsche kennissen en gedachten in den vorm der geleerde taal te gieten, zonder dat woordenkeus of verzenbouw mank ging. Wij zegden het reeds, het is meer het werk van eenen taalkundige dan van eenen dichter. Argeloos bekent hij dit dan ook in zijne voorrede : « Wij hebben ons werkje laten lezen aan sommige geleerde mannen, opdat zij openhartig oordeelen zouden over de stof, den volzin en den verzenbouw. » Op hun gunstig oordeel kwam de drukker, achter wiens naam Kilianus zich verborg in het schrijven

dier voorrede, of liever Kilianus zelf dus, tot het besluit deze verzen te laten verschijnen.

Hij verdeelde ze in twee boeken, het eerste bevattende onderwerpen van wereldschen, het tweede stukken van geestelijken aard.

Zooals Kilianus het in zijne voorrede verklaart, werden zijne verzen eene eerste maal door verscheidene drukkers, onder welke een geschrabde tekst Plantijn, Jan Moretus en Philips Galle noemt, afzonderlijk gedrukt.

Waarin die afzonderlijke drukken bestaan, weten wij. Eenige stukken, namelijk de acht of negen eerste en de drie laatste werden hoogstwaarschijnlijk op losse bladen uitgegeven. Van een enkel, *Bibliotheca*, hebben wij eenen dergelijken afzonderlijken druk weergevonden, op een blad in klein folio, bij Plantijn verschenen, met eene versierde lijst omringd, en bestemd, waarschijnlijk, om opgeplakt of achter glas in de bibliotheeken gehangen te worden.

Van de overige stukken van dezen aard werden er enkel in grootere werken opgenomen, zooals *Lusus in Europæ nationes* in *Delitiæ C pœtarum Belgicorum hujus superiorisque ævi illustrium collectore Ranutio Ghero.* Francofurti, Typ. Nicolai Hoffmanni, Sumptibus Jacobi Fischeri Anno MDCXIV. (III. 37).

Lusus in tres operas librarias in *Laurent. Beyerlinck : Magnum theatrum vitæ humanæ.* Col. Agrip. Ant. & Arn. Hierati, 1631 (Lib XVIII. p. 237).

Orthographiæ Latinæ querimonia in *Kilianus : Etymologicum.* Ant. Plant. 1599, en latere uitgaven.

Gloria exitialis overgedrukt in *F. Sweertius : Monumenta Sepulcralia.* Antv. Gasp. Bellerus, 1613.

In obitum Christophori Plantini (het eerste der twee

stukken) in *Joannes Bochius : Epigrammata funebria ad Christophori Plantini Manes.* Antv. Plant. 1590.

Het grootste deel echter van Kilianus' gedichten werden gemaakt om tot opschriften van gravuren te dienen. Zij vormen aldus eene nogal belangrijke bijdrage tot de kennis der plaatwerken van dien tijd.

Kilianus beleefde de jaren, toen Antwerpen de groote prentenmarkt van Europa was, en er binnen hare muren, platen van allerlei aard bij duizenden werden voortgebracht. De familiën Wiericx, Sadeler, Collaert, Galle, de Jode, van de Passe, de graveurs Pieter van der Borcht, Karel de Mallery, om van zoovele anderen niet te spreken, lieten in enkele bladen, of in platenreeksen, dag aan dag, werken uitgaan, soms van geringe kunstwaarde, maar gewoonlijk uitstekend door de keurigheid hunner bewerking. Meestal die stukken moesten van Latijnsche opschriften, zeer dikwijls in verzen, voorzien worden, en om deze te maken namen verscheidene kunstenaars, of liever uitgevers, hunnen toevlucht tot de pen van Kilianus.

Voor de werken der twee grootste graveurs-familiën, de Wiericxen en de Sadelers, blijkt hij geene verzen gemaakt te hebben ; zooveel te meer voor die van de Collaerts, de Galle's en van Karel de Mallery.

Of de *Animalia quadrupedra* (bl. 26) voor opschrift dienden, weten wij niet, alhoewel het goed mogelijk zij.

Het eerste stuk, dat wij terugvonden op eene reeks gravuren, zijn de Jachttooneelen: *Venationes ferarum* enz. (bl. 73). Zij verschenen onder den titel :

Venationes ferarum, avium, piscium, Pugnæ bestiariorum et Mutuæ bestiarum depictæ a Joanne Stradano, editæ a Philippo Gallæo : carmine illustratæ a C. Kiliano Dufflæo. Generoso, prudenti ac

nobilissimo viro D. Henrico ab Oosthoorn et Sonnevelt I. V. Licentiato, cognato suo, Philippus Gallæus amoris ergo libens merito D. D.

De reeks bevat eenen gegraveerden titel en 102 platen, die gegraveerd zijn door Jan en Adriaan Collaert, Theodoor, Philips en Cornelis Galle, en Karel de Mallery.

Eene tweede uitgaaf verscheen bij Nicolaus Visscher. De platen, die den naam van Philips Galle droegen in de eerste uitgaaf, zijn zonder naam van graveur in de tweede.

Circulus vicissitudinis rerum humanarum (bl. 92). Verscheen in 8 bladen, met eenen afzonderlijken titel, aldus luidende :

Circulus vicissitudinus rerum humanarum edebat Philippus Gallaeus, ludebat Cornelius Kilianus Dufflaeus. M. de Vos invent., Joan Collaert, sculp. Ornatiss. et clariss. viro D. D. Philippo Veuselio, Hispan. in Brabantia a Consiliis ordinario, has mundi Vicissitudines Philippus Gallæus D. D.

Twee der acht platen zijn door Karel de Mallery gesneden.

Varii hominum sensus (bl. 93) bestaat uit vijf platen en eenen titel, op welken de eerste strofe in eene gegraveerde lijst voorkomt. De gravuren dragen de adressen : *Abr. Francken invenit, Carel de Mallery sculp., Th^s Galle excudebat.* — Op den titel van het exemplaar der Koninklijke Bibliotheek van Brussel staat de naam van Theodoor Galle als uitgever. De Latijnsche verzen verschillen merkelijk van die, welke wij hier drukken, eene vertaling in het Fransch en in het Nederlandsch vergezelt ze. Misschien werd die vertaling ook door Kiel bezorgd. Wij laten er hier de eerste strofe als staaltje van volgen.

En sereinant le ciel ou en mouvant tempeste
Juppin mesme ne peult complaire à chasque teste ;
Pens' tu donc que le vieil et le jeune pourront
Donner contentement à tous de ce qu'ilz font.

—

Dat t'neuswys volcksken hem verscheydentlyck onderwint
Des oude-mans en des jonghens saecken
En is gheen wonder want sy zyn zoo oneensgesint
Dat d'een pryst d'welck men d'ander siet laecken.

Orlanduccius Leoninus puer leoni a matre ereptus (bl. 94). Komt voor op eene gravuur, die alleen voor titel draagt: *Insigne in prolem materni exemplar amoris*. De namen van bewerkers en uitgever zijn : *Joan. Stradan. inv., Ph*[ls]. *Galle excud., Adrian Collaert sculp. Ludebat Corn. Kil. Duffl.*

Comes Ugolinus Giradescus et liberi dira fame consumpti (bl. 96) staat op een stuk met de adressen : *Joann. Stradanus inv., Theodor. Galle sculp., Ph*[ls] *Galle excud. Ludebat Cornelius Kilianus Dufflaeus.*

Dii Gentium celeberrimi en *Deæ Gentium celeberrimæ* (bl. 99 en 101). Wij troffen de reeks niet aan, waarvoor deze verzen dienden ; maar de disticha : Saturnus, Jupiter, Sol, Mercurius, Mars, Venus, Luna, komen voor op eene reeks van zeven platen met den afzonderlijken titel :

Septem planetæ a celeberrimo pictore Joanne Stradano depictæ et a Cornelio Kiliano illustratæ. Joannes Collardus sculpebat et Joannes Gallæus edebat, Antverpiæ.

Quatuor elementa (bl. 103). Vier platen : *Adrian Collaert invent. sculp. et excud.* Een tweede staat draagt voor opschrift : *Mart. de Vos invent. C. Visscher exc.*

Mensis XII anni solaris, (bl. 104). De koninklijke bibliotheek van Brussel bezit twee bladen van deze reeks :

Februarius en *Martius*, met de namen : *Judocus de Momper inv.* ; *Joan. Collaert sculp.* ; *Phs. Galle excud.*

Quatuor mundi partes, (bl. 107). Deze vier stukken maken in het exemplaar, welk de koninklijke bibliotheek van Brussel bezit, het vervolg uit op de reeks *Prosopographia* (bl. 135), en dragen daar de Nrs 40-43.

Vulcanus a Pallade victus (bl. 110). Die titel ontbreekt op de gravuur, welke onderteekend is : *Phls Galle inv.*, *Theodor Galle sculp.*, *Joan. Galle excud. Ludebat Corn. Kil. Duff.*

Illustres feminæ Veteris Testamenti (bl. 111). Eene reeks met afzonderlijken titel en twintig platen. De titel luidt :

Icones illustrium feminarum Veteris Testamenti a Philippo Gallæo collectæ atque expressæ, a Cornelio Kiliano Dufflæo versibus breviter explanatæ. Ornatissimæ præstantissimæque Dæ Paulinæ Schootæ, Di Engelberti Masii, in summo Machliniæ Consilio Consiliarii prudentissimi, uxori charissimæ, has Illustrium feminarum Veteris Testamenti icones Philippus Gallaeus officiose dedicat.

De platen dragen de namen : *M. de Vos invent. Joan Galle excud.*, sommige *Joan. Collaert sculp.*, andere *Adrian Collaert* of *Carel de Mallery sculp.*

In eene tweede uitgaaf werden de platen te zamen met die der volgende reeks, drie op één blad, gedrukt.

Illustres feminæ Novi Testamenti. Vijftien platen en een afzonderlijke titel. Deze luidt :

Icones illustrium feminarum Novi Testamenti a Philippo Gallæo collectæ atque expressæ; a Cornelio Kiliano Dufflæo versibus breviter explanatæ. Dominæ Margaretæ Boogaerts, uxori chariss. D, Joannis de Drenckwairt, viri equestris Ordinis, Baronis de Dormale, Præfecti Regiæ Majestatis ærarii, has Illustrium feminarum Novi Testamenti icones Philippus Gallaeus officiose dedicat.

De platen zijn onderteekend : *M. de Vos invent.*, *Phls Galle excud.*, *Joan. Collaert sculp.*

Prophetæ Majores et Minores Veteris Testamenti (bl. 116). De afzonderlijke titel heeft voor opschrift :

Icones prophetarum majorum et minorum Veteris Testamenti a Philippo Gallæo collectæ atque expressæ, a Cornelio Kiliano Dufflæo distichis breviter explanatae, MDXCIIII.

De koninklijke bibliotheek van Brussel bezit van deze reeks alleen den titel.

Eene latere uitgaaf, waarvan de heer René della Faille een exemplaar bezit, heeft voor titel :

Icones prophetarum Veteris Testamenti a Joanne Stradano delineatæ, a Joanne Gallæo excusæ, a Corn. Gallæo sculptæ. Antverpiæ.

In deze laatste uitgaaf bevindt zich de titelplaat op hetzelfde blad met de laatste plaat van *Illustres feminæ Veteris Testamenti*. Verder staan telkens twee platen op één blad, maar in plaats van 17 profeten, zooals in het handschrift der verzen, bevinden er zich in de reeks gravuren 26, waarvan de twee eerste en de zeven laatste in ons handschrift ontbreken, maar evenals de overige, met verzen voorzien zijn. Misschien zijn deze negen platen later bij de andere gevoegd, en zijn de verzen niet van Kilianus. Wat er van zij, deze verzen luiden, letterlijk afgedrukt, aldus :

MOYSES.

Dux populi, legisque dator, quem regia virgo
  Vix natum rapido flumine forte tulit.

DAVID.

Isacidum princeps ingentia colla gigantis
  Dissecui, et cecini facta stupenda Dei.

ELISÆUS.

Est in me duplex Eliæ spiritus, in me
  Est virtus chlamydis, qua reserantur aquæ.

ELIAS.

Israel, ipse ego, qui currus, qui auriga, petivi
Ætheris ignitis sidera celsa rotis.

HANANI.

Asam corripui, confisum in arundine carnis,
In solo, dixi, fideret ille Deo.

NATHAN.

Qui reus unicæ ovis, reus est (te judice) mortis,
Tu, tu, vir ille es, tu quoque jure reus.

SAMUEL.

Et judex, vatesque fui, elatoque Sauli
Nequicquam toties, optima verba dedi.

AHIAS.

Uxor Jeroboam (qua non simulatior ulla)
Ingredere, et larvas, dico, relinque tuas.

GAD.

Elige vel bellum, pestemve, famemve tuorum,
Grande fuit, populum te numerasse nefas.

Christophorus Mysticus (bl. 121). Eéne plaat : *Joan. Stradanus inv., Car. de Mallery sculp., Joann. Collaert exc., Corn. Kil. Duff.* Op den tweeden druk staat : *Joan Stradan. invent., Ph^ls^ Galle exc., Corn. Kil. Duffl.*

Magdalena pœnitens (bl. 122). Eéne plaat : *Ph^ls^ Galle excud., Theod. Galle fecit. Corn. Kil. Duff.* De opdracht luidt :

D° Guilielmo Verwilt, herbario peritissimo, artiumque omnium elegantium admiratori, Philippus Gallæus amico suo L. M. dedicabat.

Expostulatio Jesu Christi (bl. 126). Eéne plaat : *Car. de Mallery fecit.*

Mortis Agon (bl. 126). Vier platèn : *Joan Stradan.*

invent., Carol. de Mallery sculpsit, Ph^s Galle excud. Corn. Kil. Duffl.

Quinque sensus quinque animalibus attributi (bl. 128). Vijf platen : *M. de Vos invent., Adrian Collaert sculp. et exc. C. Kil. Duf.* Eene latere uitgaaf heeft het adres : *Car. Collart exc.*

Solitudo sive Vitæ feminarum anachoretarum (bl. 129). Afzonderlijk titelblad en 24 stukken. De titel luidt :

Vedasto de Grenet, divi Bertini abbati, Arckæ comiti, Poperingæ domino, Martinus Vossius D. D. Solitudo sive Vitæ Fœminarum Anachoritarum ab Adriano Collardo collectæ atque expressæ, a Cornelio Kiliano Dufflæo carmine elegiaco explanatæ. Joan Galle excudit Antverpiæ.

De platen zijn onderteekend : *M. de Vos invent., Adr. Collaert fecit et excud.* Corn. Galle en Jan Collaert sneden ook eenige nummers dezer reeks.

Prosopographia (bl. 135). Afzonderlijke titel luidende :

Prosopographia, sive Virtutum, animi, corporis, bonorum externorum, vitiorum et affectuum variorum delineatio imaginibus accurate expressa a Philippo Gallæo et monochromate ab eodem edita : distichis a Cornelio Kiliano Dufflæo illustrata.

Onder een blad, voorstellende eene vrouw, een paard naar de natuur teekenende, met een liefdegoodje nevens haar, onderteekend *Joan. Stradan, invent., Joan Collart, sculp. Th. Galle excud.*, lezen wij het volgende verzenpaar, dat niet in ons handschrift voorkomt :

Artis pingendi cupias si symbola nosse,
Lector quæ placeant sculpta tabella dabit.
C. Kil. Duffl.

Nog vinden wij door hem onderteekend een versje als inleiding tot *Ovidii Nasonis Metamorphoses.* Antv. Plantin (1591).

AD LECTOREM

Pingunt pictores; et fingunt multa poetæ,
Quæ licet indoctus ridicula esse putet;
Sunt tamen extra omnem cum primis seria ludum,
Et dempto arcanis cortice plena sacris.
Sic et in hoc nulla est Nasonis fabula libro,
Quæ non delectet, commoneatque simul.
Sed quoniam vario capiuntur plurima sensu;
Arbitrio interpres sit sibi quisque suo :
Dummodo probrosi procul absit fomes amoris,
Et castæ menti quidquid obesse solet.

CORN. KIL. DUFFL.

Op het schutblad van het exemplaar der tweede uitgaaf van zijn Woordenboek, dat hij voor eene derde uitgaaf verbeterde, lezen wij de volgende verzen, van Kiels hand geschreven :

OPINIO QUORUMDAM. DE LINGUIS.

Hebraica Ortus proferat,
Latina signet Occidens,
Austerque Græca denotet
Septentrio Germanica:
Ut hisce linguis quattuor,
Sic quattuor mundi plagis,
Linguas plagasque cæteras
Manare, sunt qui comprobent,

C. KIL.

Bij het sluiten dezer inleiding, is het mij een plicht en een genoegen den heer Ph. Rombouts, die het handschrift voor den drukker uitschreef, en prof. Roersch van Luik, die een der proeven overlas, mijne beste dankbetuigingen aan te bieden.

MAX ROOSES.

ANTWERPEN, 6 October 1880.

CORNELII KILIANI

DUFFLÆI

MISCELLANEORUM CARMINUM

LIBRI DUO.

LECTU NON MINUS UTILES, QUAM JUCUNDI.

Horatius.

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.

TYPOGRAPHUS

LECTORI CANDIDO S. D.

Nacti nuper, forte fortuna, Cornelii Kiliani Dufflæi Miscellanea Carmina, primo a nonnullis separatim impressa; postremo autem in ordinem majori ex parte (a Petro Curtio) digesta, atque libris duobus distincta; viris doctis, studiorum liberalium, poësis, religionisque sinceræ amatoribus, opusculum dedimus perlegendum, ut de materia, phrasi et carminis structura integre sincereque judicarent. Qui quum libro priore, profana, satyræ in modum, non inepte tractari, vitia merito carpi, multa etiam ad rerum naturalium et poësis cognitionem spectantia docte explicari; posteriore autem res sacras religiose ac pie conscribi, perspexissent; carmina im-

pressione haudquaquam indigna judicarunt, imo operæ pretium, si typis edi sedulo curarem, me facturum affirmarunt. Itaque horum suasu, instinctu atque suffragiis, Miscellanea hæc C. KILIANI Poëmata prælo commissa in studiosorum tam rei sacræ quam profanæ gratiam edidimus atque pervulgavimus : quibus lector candide ut religiose, commode, utiliter; festive etiam, jucunde, et hilariter uti ac frui possis, exoptamus. Vale.

AD

CORNELII KILIANI DUFFLÆI

MISCELLANEA

JOANNES ROMBOUTII

EPIGRAMMA.

Ingenii partos quod dexteritate labores
Nuper, ad exactam jamnunc, Kiliane, reducis
Normam, carminibus miscendo læta severis :
Quis studium neget esse viri, cui Musa benignis
Auris adflarit ? Tua Miscellanea namque
Carmina si vigili secum quis mente revolvat,
Accipiet monitis animum quo pascat avitis.
Insigni primo cum tradas ordine libro
Quæque profana, simul moralia dogmata; sacris
Exornans gravitate pari cum laude secundum.

Ergo pedes huc ferte alacres, queis relligionis
Pectora amore sacris curæ est intingere rebus.
Et vos, quos potius juvat indulgere profanis;
Discite non promptas adeo dare talibus aures
Curis; ne veræ pietatis acumine mentem
Edocti formare minus, cum nulla salutem
Tempora dilapsam tribuent, revocare putetis.

3 4 5 1 2 67
Mora non vi obstes.
3 2 1 5 6 487

CORNELII KILIANI

DUFFLÆI

MISCELLANEORUM CARMINUM

LIBER PRIMUS.

LUSUS IN EUROPÆ NATIONES.

PROLOGUS.

LAUDATOR.

Europam celebrabo laude dignam,
Et quales regio unaquaeque mores
Virtutesque habeat, palam docebo.
Illustri est celebranda laude virtus.
Europae, tuas satis superque
Laudes, non vitia aut probra ulla dicam:
Ut laudum stimulis probe incitatus
Virtutum studeas viam tenere.

Germanus superior sive Almanus.

Laudator.

Germanus comis, clemens, sincerus, honestus,
Convictu gaudens, hospitibus facilis :
Æquali sociis haustu mera vina propinat,
Respondetque itidem munere, Bacche, tuo.
Est lepidus salibus, lingua facieque venustus :
Arguta sollers dexteritate valet.
Nil simulans, simplex et rectus, pectore apertus,
Providus et prudens, consilioque bonus.
Morum etiam gravitate suos sic temperat actus,
Ut præceps levitas nil loci habere queat.
Insignis bello ac armis, animoque virilis :
Audax atque alacris : servat amatque fidem.

Calumniator.

Ohe, laudator, virtutum encomia siste :
Occurrit calamo fæx vitiosa meo.
Germanus stupidus, simul incivilis, ineptus,
Moribus insulsus, torpidus ingenio ;
Fronte ferox, oculis torvus, linguaque protervus,
Brutus convictu est, hospitioque rudis.
Ebrius insanit, bacchatur, fulmina jactat :
Jurando cælum, terram, Acheronta movet.

Fallax, prædator, latro, furaxque rapaxque :
Bellum cauponans belligerare nequit.
Prælia detrectat conspecto protinus hoste :
Æs, æs exclamat : mox fugit ære dato.

Vina floces, oleumque fraces, paleasque siligo;
Gignit et humanum turpia monstra genus.

Germanus inferior, Teuto, Belga.

Laudator.

Teuto, vel inferior Germanus, Belgave, morum
Cultura in primis pollet et ingenii.
Hic opifex celebris toti spectabile mundo
Omne opus assidua sedulitate facit.
Huic animus docilis, promptus, subtilis, acutus ;
Mensque sagax, velox ; ingeniosa manus.
Pocula larga quibus cerebrum humectatque rigatque,
Nescio id obtundant, exacuantne magis.
Germanos multa veteres probitate fideque
Quondam sectari non sine laude solet :
Egregieque bonas florens exercuit artes,
Dum stetit imperium, Carole Quinte, tuum.

Calumniator.

Teuto Hispani Itali convictu denique Galli
Mutatus, fœdis polluitur vitiis.

Hinc intestina discordans peste laborat,
    Et vix sedanda seditione perit.
E patria profugus longinqua petit loca : et artes
    Et, quascumque potest, portat opes alio.
Lassa sub Hispano languescit rege Philippo,
    Quæ regnante potens patria patre fuit.

Rectores nocuis mature occurrite turbis,
    Nullum deterius seditione malum.

GALLUS, FRANCUS.

LAUDATOR.

Gallus seu Francus, toto notissimus orbe,
    Fœdere, justitia, relligione, fide :
Maternæ cultor linguæ, cultor peregrinæ :
    Grandiloquus, constans, propositique tenax :
Militia egregius, generoso stemmate clarus :
    Corpore et ingenio vividus ac vegetus :
Dissimulat, simulat, quum tempus postulat aut res :
    Et connivendo plurima cautus agit.

CALUMNIATOR.

An Gallus tandem contemptor relligionis,
    Spretor virtutis, justitiæ, fidei,
Inconstans, vanus, simulator, dissimulator;
    Vindex crudelis, subdolus atque vafer;

Nominis et tituli tantum jactator inanis ;
    Praedo, stuprator, trux homicida, latro ;
Ostentum, ac toti monstrum mirabile mundo
    Fiet, et in vitii proruet omne genus ?
O Franci, Franci, quæ vos dementia adegit
    Regnum intestinis perdere dissidiis :
Atque die divo qui festus Bartholomæo,
    Dedere crudeli millia multa neci :
Et nulla ætatis, sexusve habita ratione,
    Sanguine civili commaculare manus ?
Post etiam Antwerpæ populum emporiumque celebre,
    Fœdere dirupto, turpiter opprimere ?
Creditis, insani, scelus ullum impune relinqui ;
    Somniaque æterni judicia esse Dei ?
Guisius in celebrem conventum a rege vocatus,
    Instinctu regis tollitur e medio.
Rex idem Henricus paulo post insidiosi
    Occulto moriens ense cadit monachi.
Sunt intestini dira hæc stipendia belli,
    Justaque vesanæ præmia perfidiæ.

Summus justitiam Judex exercet in omnes,
    Prospiciens oculis æqua et iniqua suis.

Italus.

Laudator.

Italus eximio lautus cultusque nitore,
Amplus, magnificus, splendidus atque gravis :
Serius et prudens, cum majestate severus :
Viribus ingenii judiciique viget.
Præclare doctas studiosus percolit artes :
Curæ illi virtus, gloria, relligio.
Impiger et præstans opifex : mercator honestus :
Bellator summa strenuitate potens.

Calumniator.

Italus effrænis, diraque libidine fervens,
Nequitiæ infandas audet inire vias,
Impius, et superûm contemptor, plurima grandi
Fucosus loquitur verba supercilio :
Vesano turget zeli fastusque tumore :
Prava odii tacitus semina mente fovet.
Vindictam differt ter denos ultor in annos;
Sumere supplicium si prius hora neget.
Sectator scorti est, est et Ganymedis amator :
Cætera consulte Musa tacenda monet.

Sic rerum natura parens operatur in orbe,
Quæ fert terra bonos, ut ferat illa malos.

Hispanus.

Laudator.

Hispanus fortis, constans, et fidus amico,
Magnanimum sese munificumque probat.
Diluti parce delibat pocula Bacchi :
Fervida ne cerebro vina nocere queant.
Ingenium nactus Naturæ munere acutum,
Perfacile eximiis proficit in studiis.
Oscula dat manibus, charos complectitur ulnis,
Flectit honorificus cum gravitate genu.
Templa alacri Divûm gressu sacrata frequentat :
Supplex ante aras vota precesque facit.
Bello eques atque pedes velox, prædurus in hostem,
Barritum pugnans voce boante refert.

Calumniator.

Hispanus sævus, fallax, malefidus, avarus :
Ut sese ostentet, multa superbus agit;
Furfureo quum pane domi vescatur egenus,
Sordeat et vacua pauper inopsque casa.
Conviva, alterius se sumptu ingurgitat; et quam
Esurie affecit, recreat ingluviem.
Non artem exercet, non terram sulcat aratro :
Accinctus gladio nobilis esse studet.

Hinc inculta jacent camporum millia passim,
Atque deest vastis gnavus arator agris.
Fur, latro, incestus, stuprator, turpis adulter;
Quidquid agit, jactat nobilis acta viri.
Corpore quos gestus, manibus quæ basia præbet!
Quæ flexis edit ludicra poplitibus!
Ædibus in sacris plerumque superstitiosus :
Mente absens, vanas murmurat ore preces.
Frontem, os, et pectus, ventrem, dorsum cruce munit :
Insolitus Christi commeminisse crucis.
In castris turbas ciet : et pugnare recusat,
Hostem quum valida sentit adesse manu.

Ut seges et lolium fundo nascuntur eodem;
Sic homo virtutis fit vitiique ferax.

Anglus.

Laudator.

Anglus, sive Britannus, aquis terraque beatus,
Corpore conspicuus, floridulus facie :
Cultu, habitu nitidus : gestu, vultu generosus :
Convictu largus, dapsilis, atque hilaris :
Ingenio sollers : cursu facilisque celerque :
Arcu est præsignis : bellica ad arma citus.

Calumniator.

Anglus inhumanus, perversus, sævus, iniquus,
Præ se contemnit quosque, sibi ipse placet.

Proditor, inconstans, infidus, perfuga, furax :
    Perjurus, mendax : desidiosus, iners :
Lurco, popinator, lauta et pretiosa ligurit :
    Sacchara dulcia edit, mollia vina bibit.
Stupro et adulterio; nisi lege coërcitus; ægre
    Abstinet : occultis perpetrat ista dolis.
Irrita vesanus præsagia mente volutat :
    Fatidicus vanis nititur auguriis.

Hoc equidem in primis mirum dignumque relatu :
    Non fert quadrupedes Anglica terra lupos.
Ast vero hocce bipes homini lupus est homo tractu :
    Et plena est avidis Anglia tota lupis.

Danus, Norvegus, Suecus, &c.

Laudator.

Danus, Norvegus, Suecus, Scandi simul omnes;
    Atque alii, regio quos Borealis habet;
Humanus, mitis, totus teres atque rotundus,
    Felle atro, et tacita fraude carens populus,
Exercet duro fortissima membra labore :
    Vomere sulcat agros, æquora nave secat.
Auceps, piscator, venator sedulus, arte
    Captat aves, pisces, persequiturque feras.
Non sævo infestum bello offendit prior hostem :
    Ut vim propellat, militiæ arma capit.

CALUMNIATOR.

Dani, Norvegi, Sueci, Gothi, hoc genus omne,
Cujus toto orbe est cognita barbaries ;
Nil habet in gestu, lingua, venerisve salisve :
Rusticitas vasto corpore inepta patet.
Non homines, mala monstra hominum septentrio gignit.
Gens rabida, immanis, sævaque progenies.
Hinc piratarum, latronum millia surgunt :
Hinc sceleratorum sordida colluvies.

Septem harum Europæ minus improba natio quæ sit,
Librare exacta si ratione velis :
Æqua cum vitiis virtutes pende bilance;
Examen, lector, spernere nolo tuum.

EPILOGUS.

CALUMNIATOR.

Europæ populos bonos probosque
Obnixe simul hic velim rogatos,
Ne, quidquid reprobis malisque dixi,
Id dictum sibi censeant sinistre.
Qui delicta hominum tacenda credit,
Multum decipiturque falliturque.
Ut pravum a vitiis pudor reducat,
Sunt planis vitia arguenda verbis.

LUSUS IN SEPTEM ARTES LIBERALES.

PROLOGUS.

Adsis magister artium,
Opusculo rudi fave :
Ut liberum sit ludere,
Non usum, abusum carpimus.

ARTES LOGICÆ III.

GRAMMATICUS.

Grammaticus græce, quod tractem grammata, dicor.
Principium studii littera, gramma, mei.
Syllaba subsequitur, collectaque grammata nectit :
His simul assumptis, dictio tota venit.
Singula per senos declino nomina casus :
Conjugo verba modis, conjugo temporibus.
Denique multiplices sic construo et ordino formas,
Ut nihil absurdi sermo referre queat.
Artem scribendi recte, recteque loquendi,
Quum fuerit magnæ condere molis opus ;
Res etiam assidui est, illam servare, laboris ;
Dum vult arbitrio pergere quisque suo.
Sectantur Plautum multi, plures Ciceronem :
His nova, contra illis dictio prisca placet.
Hinc tetricæ lites, hinc grammaticalia bella.
Bellamus verbis, sed sine verberibus.

Talibus attritus noctesque diesque palæstris,
Nil nisi pauperiem concilioque famem.

Felix grammaticus non est, sed nec fuit unquam :
Hæc norma, hæc miseris regula grammaticis.

Dialectus, Logicus, Sophista, &c.

Assecla Aristotelis, logicus, dialecticus, idem
Sæpe argutator, sæpe sophista vocor.
Dissero, distinguo, definio, disputo, rixor,
Affirmo atque nego, partem in utramque probo.
Sunt genus, et species, substantia, et omne quod illi
Accidit, in nostris prima elementa scholis.
Tum subit in varias distincta oratio partes.
Hinc Est et Non est, litis origo venit.
Barbara, Celarent, similesque modi atque figuræ
Sunt concludendi qualibet arte viæ.
Si nihil hæc prosunt; præsto est fallacia, quæ mox
Concludat vafris Ergo Igiturque logis.

Quisquis amas rerum veras cognoscere causas,
Abstine ab argutis discere multa sophis.

Orator, Rhetor, Causidicus, &c.

Orator, rhetor, patronus, causidicusque,
Olim sublimis nomina honoris erant.
Nunc rabula, et fori hirudo, vulturiusque togatus,
A vulgo opprobrii nomina iniqua fero.

Eloquii virtus, persuadendique facultas,
Hæc duo sunt nostræ lumina rhetoricæ.
Praxis re præstat quod mente theoria versat :
Altera ab alterius non male pendet ope.
Artibus his pollens causas ago, concito rixas,
Et fora litigiis repleo rauca meis.
Accuso, defendo reos, in utrumque paratus.
Fit bona muneribus, quæ mala causa fuit.
Jure cliens queritur; jus summum injuria summa est,
Patronum manibus si quis adit vacuis.

Artes mathematicæ IIII.

Musicus, Citharœdus, Tibicen, &c.

Musicus et cantor, pandurista, et citharœdus,
Tibicen, tubicen, cornicen et fidicen :
Nos, pluresque alii; quos omnes dicere, longum;
Voce, manu, flatu, carmina læta damus.
Tres claves, notæ item bis tres; elementa canendi;
Pæanem facili voce sonoque citant.
Addunt ornatum mensura, valorque notarum :
Suppeditantque melos maxima, longa, brevis.
Auribus atque animis ut sit symphonia grata,
Mensuras, modulos, postulat et numeros.
Nescio blandisonæ musæ, pæanque canorus
Afficiant nostrum qua levitate chorum :

Qua quoque sicca sitis cantorum guttura; quamvis
Sæpe rigata scyphis; ariditate premat.
Omnibus hinc mos est cantoribus, arida largo
Confertim potu guttura proluere.

Macte animo, potu quisquis pæana citabis :
Verum mensuras transgrediare, cave.

ARITHMETICUS.

Dinumero certis quodvis numerabile arithmis :
Conveniunt numeris dinumerata suis.
Addo, subduco, multiplico, divido ; verum
Omnem operam perdo. Res numeranda deest.

Quisquis habet numos, usuræ et fœnoris expers,
Obtinet is numeros cum ratione pares.
At sortem quicumque gravem cum fœnore versat;
Ille licet numeret, nil numerare potest.

GEOMETRA.

Quanta geometricis sint corpora monstro figuris.
Metior omne solum, metior omne salum.
Id vero punctus non tantum et linea præstant :
Ars etiam in sphæris machinulisque sita.
His, veluti normis, lata, arcta, alta, atque profunda
Limito, distinguo, confero, adæquo, noto.
Nulla geometriæ divina scientia litis
Semina, nil dubii dissidiive parit.

Si mihi pro voto quadratus circulus, atque
Æqualis costæ linea, nota forent;
Et me metiri proprio modulo ac pede possem;
Arte mea similis dicerer esse Jovi.

ASTROLOGUS, GENETHLIACUS, PROGNOSTA.

Ardua stelliferi perlustro sidera cæli,
Observo rutili fervida signa poli.
Saturni, Jovis, et Martis, Solis, Venerisque,
Mercurii, Lunæ sidera in axe vaga;
Quæque manent toto cæli agmine fixa; figuris,
Signis, nominibus me mea Sphæra docet.
Hinc ego quum vasto quid agatur in æthere spectem,
Astrologi nomen vendico jure mihi.
Nec modicum famæ geniorum horoscopus addit :
Inde genethliacus sumque vocorque levis.
Stultaque quum stolido scribam prognostica vulgo,
Prognostæ vanis condecoror titulis.
Quæ supra me sunt cæli sublimia scrutor,
Negligoque id quod humi conspicor ante pedes :
Unde amens, socors, nasis suspendor aduncis.
Astra regunt pravos : vir probus astra regit.

EPILOGUS.

Hæc candido sic lusimus
Et livido lectoribus :

Ut candido quod rideat,
Sit livido quod frendeat.

LUSUS IN TRES OPERAS LIBRARIAS.

Typographus mercenarius.

Arte mea varias excudo typographus artes :
    Ars tamen hæc tenues artifici dat opes.
Rite characteres justis accommodo normis,
    Constet ut ex æquis pagina versiculis.
Incisas nigra fuligine tingo figuras :
    Callosa prælum volvo, trahoque manu.
Ecce iterum hesternus mihi adest labor actus in orbem :
    Quas struxi formas, destruo ; et inde struo :
Diruo et ædifico ; vigilatas transigo noctes :
    Sollicitum cruciat cura, premitque labor.
Verum quid prosunt curæ, durique labores,
    Quum misero pateat semita nulla lucri ?
Noster alit sudor numatos et locupletes,
    Qui nostras redimunt, quique locant operas.
Noster alit sudor te, bibliopola, tuique
    Consimiles ; quibus est vile laboris opus.

Lex hæc Fortunæ, Jovis hæc Fatique voluntas ;
    Qui semel est pauper, pauper ut is maneat.

Rem faciunt, opibus quicunque fruuntur opimis.
Afflictis donas improbe pauca labor.

CORRECTOR TYPOGRAPHICUS.

Officii est nostri mendosa errata librorum
Corrigere, atque suis prava notare locis.
Ast, quem scribendi cacoëthes vexat, ineptus
Ardelio, vitiis barbarieque rudis,
Plurima conglomerat, distinguit pauca, lituris
Deformat chartas, scriptaque commaculat.
Non annum premit in nonum, non expolit arte :
Sed vulgat properis somnia vana typis.
Quæ postquam docti, Musis et Apolline nullo
Composita exclamant ; ringitur ardelio :
Et quacumque potest sese ratione tuetur,
Dum correctorem carpit, agitque reum.
Heus cessa immeritum culpam transferre deinceps
In correctorem, barde, typographicum.
Ille quod est rectum non depravabit. At audin' ?
Posthac lambe tuos, ardelio, catulos.

Errata alterius quisquis correxerit, illum
Plus satis invidiæ, gratia nulla manet.

BIBLIOPOLA.

Ille ego qui libros coëmo, vendoque coëmptos,
Voce quidem Græca bibliopola vocor.

Ad me concurrit morosa caterva sophorum,
　　Et coëmit sectæ dogmata quisque suæ.
Seu sit Aristotelis sectator, sive Epicuri,
　　Seu sit Pythagoræ, sive Platonis amans :
Nemo horum invisus nostræ intrat limina portæ :
　　Nulli horum libros nostra taberna negat ;
Si mercem care caram sibi comparet emptor ;
　　Et largus pretium munifice numeret.
Huc properate quibus distenditur ære crumena ;
　　Et cerebrum variis atteritur studiis.
Vobis res dabitur tenui mandata papyro :
　　Vos nobis pera promite quam geritis.
Quid sciolo prodest librorum multa supellex,
　　Si neget auspicium dia Minerva suum ?
Bibliopola quidem non mentis acumina vendit :
　　Sed vendit cotes. His acue ingenium.

ORTHOGRAPHIÆ LATINÆ QUERIMONIA.

Olim orthographiæ causa lis nulla Latinis,
Aut si parva fuit, parvò est finita tumultu,
Dum patriam unanimes linguam coluere periti ;
Atque usum penes arbitrium, jus, normaque mansit.
　　Nunc, ah nunc quam dira animis discordia gliscit,
Postquam me nimio certatim ornare nitore

Perstudiosa cohors, votis contraria, coepit !
Quæ non arma malo sunt suppeditata furori ?
Hic veteres magno lapides conamine profert,
Marmoreas moles, cippos, pylasque volutat,
Audet et intrepidus vastas motare columnas :
Exesa ast illi est rubigine lamina præsto :
Bractea scabra aliis, numique ex ære vetusti,
Membranæ putres, maculis fœdata papyrus,
Et libri, quorum fugientes litteræ, et annis
Extritæ, ambiguæque notæ, turpesque lacunis,
Absurdo sensu, dubiis, mendisque redundant.
Postquam adeo sævis coeptum est certarier armis ;
Cordate a doctis mox interceditur : unde
Gratia Tortelli merito tibi magna, deinde
Et Despauterio, Vallæ, Villichio, et Aldo,
Nemio, et arte bonis, quotquot sunt, semper agetur.
Hinc equidem certam cœpi sperare quietem :
Verum spes hæc me, pacisque fefellit amantes.
Namque animis hæsit multorum prava simultas,
Qui nova præfracte meditando prælia, rursum
Diram funesti præbent certaminis ansam.
Tali autem satagens mature occurrere damno,
Orthographos omnes obtestor et obsecro, pacem
Anteferant bello, nec seditionibus instent :
Et parvi faciant, insueto littera more
Si tollatur ab his, aut adjiciatur ab illis,

Muteturve frequens; eadem modo dictio constet.
Accentus, apices, diphthongos, denique quidquid
Esse supervacuum, parvique putabitur usus;
Hebræis, Græcis, quorum hæc inventa, relinquant :
Hisce nec utantur, nisi quum res postulat, aut quum
Tollendi causa dubii, hærentemque juvandi
Lectorem, in primis censebitur esse necessum.
Hæc sunt orthographos paucis quæ scire volebam.

BIBLIOTHECA.

Sumptu me multo dominus studioque perornat,
Ut sim culta bonis bibliotheca libris.
Spectatum admissus, probitatis munia servet :
Ne quid deformet, surripiatve mihi.
Ordine quæque; videt quo nunc digesta; reponat :
Ne sint diversis post repetenda locis.
Urgenti dominus si quicquam commodet, illud
Integrum, ut accepit, non monitus referat.
Si quædam inveniet non prorsus grata palato,
Judicioque minus forte probanda suo :
Sese contineat placide : meditetur, inesse
Sæpe etiam scriptis turpia menda suis.
Hanc quisquis legem contemnes, bibliotheca
Abstine ab alterius : volve, revolve tuam.

SYMPOSIUM.

PRÆPOTOR.

Quam mea lætus teneo repletam
Dextera dulci pateram liquore,
Hancce compotor tibi, quantacunque est,
Care propino.

COMPOTOR.

Quam tua lætus retines repletam
Dextera dulci pateram liquore,
Illa, præpotor, tibi sit saluti.
Ebibe plenam.

PRÆPOTOR.

Strenue exhausi : nihil inde restat.
Sume tu plenam : cape : ne recuses :
Cerne spumantem. Quid adhuc moraris ?
Impiger hauri.

COMPOTOR.

Ecce, respondi : vacuavi ad unguem :
Offero siccam. Redeat frequenter ;
Ut sitim pellat, relevetque mœstis
Pectora curis.

GLORIA EXITIALIS.

Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?
Psalm. LI.

SCORTATOR.

In Venerem putris scortator, turpis adulter,
Quæ te dementem corripiunt furiæ?
Obscœna extenuas stimulante libidine corpus,
Bubones, ficos contrahis et scabiem.
Prodigus oblimas fœdo patrimonia luxu,
Spurcitiis famam diminuisque tuam.
Interea ut crebri coïtus tibi gloria detur,
Ostentas variis te furibunde lupis.
Naturam multo teneram conamine tentas :
Quumque parum præstes, sistis anhelus opus.
Vis tamen in Venerem miles non segnis haberi,
Atque olidis celeber vivere fornicibus.
Nescis quid scortum, pellex et pallaca quærant;
Basia quo vergant et simulatus amor ?
Amplexus meretrix molles dat, et oscula figit;
Captet ut illecebris perdite amantis opes :
Quæ simulac luxu absumptæ, in nihilumque redactæ;
Illico friget amor, fitque odiosus amans.

Providus ut vites scabiem, probra, pauperiemque,
Consors una tui sit tibi cara tori.

Potator.

Ingluviem jactare tuam ne crede decorum,
Qui multa ventrem colluvione gravas,
Infundisque gulæ certatim pocula, potor;
Strenuus ut bibulo conspiciare gregi,
Utque avidum potu satures fervente barathrum,
Indulgensque tuo, sis madidus, genio.
Prædensis cerebrum, male sane, vaporibus imples :
Ipse adimis sensum, mentem animumque tibi.
Invadunt saturum tenebræ, vertigo, stuporque :
Et lingua, et titubant ebrietate pedes.
Designare mali quidvis temerarius audes,
Dum ratio, probitas, et metus omnis abest.
Gloria quæ tandem post pocula larga sequetur?
Quæ turpis victor præmia digna feres ?
Gurges, lurco, nepos vesanus habeberis, atque
Cordatis fies fabula ubique viris.
Te rabies, febris, torpor, capietque podagra :
Fœde oculi lippo, tabe liquente, fluent.

Denique profluviis cûm rem prodegeris omnem;
Quod reliquum est vitæ tristis inopsque trahes.

Mendax.

Mendax, impostor, nugator, frivole, fallax,
Et confingendi mille perite modis :

Arte adeo insignis, res ut si seria poscat,
Nil bene veridicus commemorare queas :
Mentiris, quoties tibi dicere vera videris;
Veraque cum dicis, falsa referre putas.
Fallis commentis alios et falleris ipse :
Structorique nocet machina structa suo.
Splendida fallaci decoras mendacia fuco,
Et tibi plaudendi non levis ansa datur;
Incautos videas si vanis credere nugis,
Intentosque tuis ora tenere logis.
Cautior at si quis tricis contraria dicat,
Mendacemque probis arguat indiciis;
Nulla verecundi facie das signa pudoris;
Sed dictis perstans, propositique tenax,
Acriter obsistis : nulli vis cedere victus :
Gloria ne palmæ sit minus ampla tuæ.
Perge, age, mendaces inter celebrabere victor :
Inter veraces, improbe, victus eris.

ABUSUS MEDICINÆ.

Medicus imperitus.

En adsum Medicus, languenti optabilis ægro,
Quem fluido vitæ tædet in orbe suæ.
Nostra quid efficiat præsens medicina docebo,
Et quibus excipiam corpora lassa modis.

Primo equidem quid agat saliens arteria scrutor :
    Admota pulsum palpo premoque manu.
Tum vitrea sollers urinam specto matella.
    Fundus hypostaseos morbida signa refert.
Hanc ubi perspexi, validissima pharmaca præsto.
    Mors homini est validis acceleranda modis.
Quid multis ? ægrum vexo, uro, secoque necoque :
    Sic demum æternam consequitur requiem.

Humano generi tabem interitumque parare
    Carnificem medicum mitia jura sinunt.

Pharmacopola ineptus.

Pharmacopola vocor, vocor idem pharmacopœus :
    Pharmaca quod vendam, conficiamque simul.
Simplicium nullas fateor me noscere vires ;
    Attamen antidotis misceo multa meis ;
Sint peregrina licet, surda aut evanida, cassa,
    Inveterata, olido putrida, senta situ ;
Qualia pyxidibus, capsellis condita, in usum
    Dives conservat nostra apotheca suum.
Inde equidem ex medici præscriptis pharmaca promo :
    Verum illa ipsa meum tempero ad arbitrium.
Si quidquam defit, sunt succedanea præsto.
    Quid pro quo, simili substituo simile.
Explorare doses, mensuras, pondera, ad unguem,
    Vanum et momenti nullius esse puto.

Si cesset natura, nihil medicina juvabit,
Sit licet exactis illa parata modis.
Nec magni facio, vivat, moriatur an æger.
Hinc medicum, non me, lausque probrumque manet.
Insipiens quidquid delirat pharmacopœus,
Omnis in insontem culpa cadit medicum.

ANIMALIA QUADRUPEDIA VIVIPARA

VARIO CARMINUM GENERE DESCRIPTA.

Leo.

Rex leo quadrupedum, dominus princepsque ferarum ;
In terris animal quo non generosius ullum ;
Audax, crudelis, fervens, animosus et acer,
Corpore robustus, colloque armisque jubatus,
Pelle micans fulva, villis horrentibus hirtus ;
Cauda et fronte, animi rabidus dat signa ferocis :
Aspectu torvus : visu speculator acutus :
Somno oculis fruitur modico insidiosus apertis.
Unguibus incidit, laniat, discerpit aduncis.
Impastus fremit ac rugit; pastusque modeste
Se gerit, innocuus bilemque iramque remittit.
Junior impertit nactus senioribus escam ;
Naturæ instinctu doctus nutrire parentes.
Nec minor in catulos amor est : quos pascere multo

Conatu gnavus studet, imbellesque tueri.
Oblique ingreditur : varie vestigia ponit,
Atque iter ad lustrum sollerti obliterat arte ;
Abdita venator ne forte cubilia lustret,
Prædaque ne catuli, carissima pignora, fiant.
Magnanimus parcit prostrato, supplici, inermi ;
Signaque in imbellem generosi pectoris edit.
Mirum equidem, quum sit præstantia tanta leoni,
Quî fiat, galli ut cantum cristamque volucris,
Et flammam, currus celeres, orbesque rotarum
Currentes, nimia metuat formidine pressus.
Scilicet id sapiens statuit natura, feroces
Ut facili possint animi ratione domari.

Elephas.

Immensis elephas membris atque artubus ingens ;
Rugosa, nigrante, rudi, crassa cute durus ;
Dentibus est nitidus magnis, quorum duo, ductu
Exserti longo, veluti duo cornua prostant ;
His eboris nomen docti tribuere Latini.
Longa vicem supplet nasique manusque proboscis.
A capite ingenti pendet lata auris utrinque.
Erecto placidum stans carpit corpore somnum.
Occulte exercet venerem pudibundus honestam ;
Vesani quanquam stimulis agitatus amoris,

Et stabula et muros fervente libidine sternat.
Lascivus loro, fuste, esurieque domatur.
Offensam meminit : tauro est hostisque draconi.
Conspecto in furias agitur candente colore :
Grunnitu pecoris perterreturque suilli.
Corniger in primis aries rabidum domat : hujus
Confestim adspectu placidus mitisque quiescit.
Quin et formicas muresque, proboscidis antrum
Ne morsu infestent metuens, formidat et odit.
Exuta feritate, bonus, cicur, officiosus;
Unguenti et florum grato mulcetur odore :
Ad cantum exsultat, pedibusque ad tympana plaudit.
Turritus pedites fert dorso : tendit in hostes;
Proterit armatos, acies sternitque cruentas.
Barrit, et horrendo terret stridore phalanges.
Quadrupedes sensu, ingenio, supereminet omnes.
Solem cum luna summo veneratur honore.
Debilis, annosus, lassusque a prole fovetur.
Annos ætatem bis centum vivit, et ultra.

CAMELUS.

Densis hirta pilis, et pulla colore camelus,
Membrorum fortis compagine, robore firma,
Cruribus et collo longa est, pedibusque bisulca.
Felle caret; vivax permultos transigit annos.
Flexis se genibus submittit : pondera dorso
Excipit; adsuetis justum spatiis onus æquo

Fert animo; ulterius vero portare recusat.
Audaci tendit pugnax in prælia gressu:
Horrendis irata modis stridetque fremitque.
Naturali in equos odio fera et aspera sævit.
Clam coit, et latebras ad opus veneris sibi quærit :
Incestumque fugit cum matre, sorore, nefandum.
Condiscant homines casti exemplo esse cameli.

Rhinoceros, sive Naricornis.

Rhinoceros forma rictuque simillimus apro,
Cornu munitus, summis quod naribus exstat,
Contra hostem fortis vehemensque in prælia tendit.
Est, elephanti instar, permagno corpore longus,
Cruribus at brevior : crustis squamaque frequenti
Compactus, jaculo aut hastæ vix pervius ulli.
Contra elephantum hostem decertaturus, acutum
Ad saxum limat prælonga cuspide cornu :
Mox petit hostilem, qua parte est mollior, alvum,
Et valido lædit, discerpit, perforat ictu.

Monoceros, sive Unicornu.

A cornu media quod fronte est, dicitur uni-
cornu, et idem cubitis aiunt extare duobus.
Montibus in summis Indorum et rupibus errat,
Bellua sæva, suo generi infensissima, quosvis
Impetit infesto cornu, calce, ore, gregales.
Corpus equi, cervique caput, caudamque habet apri :

Floribus atque herbis vehementer gaudet odoris.
Virgine conspecta, mansues mitisque, puella,
Confestim accedit, propiusque quiescere gaudet.
Fiunt e magno, quod gestat, pocula, cornu,
Dirum quæ mira pellunt, virtute venenum.

Equus.

Fortis equus, sonipes, generosus, nobilis, audax,
Corpore cum primis erecto, vertice grandi,
Arguto capite, et lata cervice jubaque
Promissa, densa; solido clune atque rotundo :
Utilis humano generi, tellurem arat, occat :
Dorso onus impositum plaustrove, vehitque trahitque.
Bellator lato sese campo arduus infert;
Ad lituosque tubasque ferox, animosus et acer,
Stare loco nescit, micat auribus, et tremit artus :
Tellurem pedibus fodicans hinnit, fremit, urget :
Talis equus summa celebrari laude meretur.
Verum degenerans, mordax, duri oris, et asper,
Calcitro et effrenis, sternax, pavidusque furensque,
Invitus, segnis, morosus, difficilisque
Nil præter scuticas, stimulos, calcaria, speret.

Eale.

Est eale, instar equi fluvialis, corpore grandis :
Caudam elephantis, apri maxillas; cornua longa,

Quæ cubiti superant mensuram, habet; hæc movet; his se
Deflexis partem in quamvis, pugnando tuetur.

POEPHAGUS.

Duplo major equo facile esse poephagus, atque
Herbas, instar equi, pascendo carpere passim,
Aque herbarum esu nomen sumpsisse videtur.
Hunc caudæ tantum causa sectatur avarus
Venator : quæ quum setis setilibus, atris
Præcipue, mulier pulchre quibus Indica crines
Implicat ornatos, sit plena; fit ut sibi mercem
Comparet hanc magno formæ studiosa puella.

ASINUS.

Est asinus stupidus, rudis ; ignavusque pigerque,
Incessu tardus, si plagæ et verbera desint.
Robustus, firmus, patiens famis atque laboris :
Lenis, mansuetus, placidus, mitis, facilisque :
Demisso timidusque animo : flava sine bile
Pacis et otii amans : neque bella neque arma moratur.
Clitellas pandus multo cum pondere gestat.
Restitat, et crebro lascivus calcitrat ictu.
Esuriens fustes contemnit, verbera perfert :
Nec prius e pastu discedens pabula linquit,
Quam sese fœno, stipulis, culmisque replerit.
Tunc lento incipiens demum prorepere passu,
Arrigit oblongas auditu acerrimus aures;
Ore rudit, rauca testatur gaudia voce.

Mulus.

Mulus clitellas plerumque et ephippia gestat,
Ex equa et ex asino, natura operante, creatus,
Hinc utriusque refert formam moresque parentis.
Est lento tardus gressu, sed viribus ingens :
Pando portat onus, quantum vis prægrave, dorso :
Arva etiam solitus quondam proscindere aratro.
Longævus vivit : sed odorandi quia pollet
Sensu, pestifera facile aeris inficitur vi ;
Atque immatura nonnunquam morte recedit.

Onager & Lalisio pullus.

Græca onager sumpsit qui Græcum ab origine nomen,
Et dictus Latiis, asinus silvester, agrestis :
In calidis vitam degit regionibus ; atque
Lætis, quas tellus fert dives, pascitur herbis.
Dum tener est pullus, nomenque lalisio, servat,
Dicitur esse boni, coctus, gratique saporis :
At senior factus, stomacho fastidia gignit.

Hinnus sive Hinnilus & Burdo.

Pumilus ex equo et ex asina progignitur hinnus :
Inde solet nanus, bigenerque, nothusque vocari.
Hic plerumque asinæ, sed equi fert burdo figuram :
Ex equo et ex asina quum sit generatus uterque.

Cervus.

Est cervus simplex, expers fraudisque dolique :
Imbellis, placidus, timidus , levis : attoniti instar
Sæpe stupens restat, reque obtutu hæret in una.
Carnosus facie : simus naso : auribus, acer
Auditu, arrectis ; demissis, tardius audit.
Visu, oculis magnus, longe prospectat acuto.
Cornibus excelsus ramosis : quæ quia molli
E cute nascuntur, neque duris ossibus hærent,
Decidua amittit jucundo vere quotannis.
In Venerem effrenis vehementi sævit amoris
Vi, mense Augusto : pro cerva pugnat, et hostem,
Non sine vulneribus, rivalem vincere tentat.
Caudam habet exiguam : tenera atque exilia crura,
Ad celerem, quoties opus est, aptissima cursum :
His fidens fugit ora canum : lassatus aquarum
Ad fontes properat gelidos : vaga flumina tranat :
Atque citus casses, laqueos, venabula vitat :
Quamvis sese homini sæpe absque metu offerat ultro,
Oblitusque sui, dulcis modulamine cantus,
Vel stupido mirans quæcunque sibi obvia sensu,
Incidat in foveam venantum indagine falsus :
Aut vitam amittat jaculis confixus acutis.
Puniceam adspiciens pennam formidat : et ægre
Gannitum astutæ vulpis, perterritus, audit.
Horrificum infesto serpentem devorat ore,
Inde fit ut vulgo longævior esse putetur.

HIRCOCERVUS sive TRAGELAPHUS.

Compositum ex hirco et cervo, a Latiis habet hircocervus, translatum Græco de nomine nomen.
Longos gutture enim atque armis villos habet, hirci
Instar : sed crassi specie sunt cætera cervi.

RANGIFER, RAINGUS sive CERVUS SCYTHICUS.

Rangifer, aut Scythicus, noto cognomine, cervus,
Lapponum genti vario percommodus usu,
Est asino similis : cervi instar cornua gestat :
Vincit equum cursu : forti fert pondera dorso,
Et curru traheaque vehit : glacïesque nivesque
Acriter adstrictas brumali tempore calcat.
Ubere repleto turgescens fœmina, lactis
Ubertim dulcis mulgenti alimenta ministrat.

ALCE sive EQUICERVUS.

Alce animal, multis equicervus dicitur, ut quod
Inter equum cervumque genus medium esse putetur.
Est cursu velox, timidumque, sagax, et odorum.
Crura sine articulis prælonga habet : his iter ingens
Conficit accelerans. Si cæspitet et cadat, ægre
Erigitur per se, cum flecti crura recusent :
Hinc fit ut arboribus sese applicet, atque ita somnum
Paulum inclinando capiat : si concidat arbor,

Concidit ipsa simul fera, humique immota recumbens
Fit venatori summo discrimine præda.
Decidua amittit, cervi instar, cornua sponte.
Deliquium, et morbum patitur persæpe caducum.
Alcis thoraces densata ex pelle parantur,
Quæ pluvias, gladiorum acies, et spicula sistunt.

Tigris.

Bellua crudelis, sæva, indomita, aspera, tigris,
Et furibunda, ferox, trux, pernix, corpore firma,
Vi simul et cursu superat genus omne ferarum :
Sæpe elephantem ipsum violento robore vincit.
Dicitur in primis similis torvæ esse leænæ :
Sed varia, virgis distincta, versicolore
Pelle decora, feras specie sic præstat et anteit
Insigni reliquas, plumis ut pavo volucres.

Ursus.

Ursus (turpe animal, pituita, humore redundans,
Pondus iners, crassum) confidens viribus, audax,
Astutus, sævus, multa feritate malignus ;
Intrepide aggreditur cervum, taurumque suemque,
Oblongo horribilis rostro, dentatus utrinque ;
Unguibus armatus, mordet laniatque valenter.
Deglutit carnes, mel et herbas, arboreosque

Fructus : non sorbet, sed aquas vorat ore cruento.
In venerem fervetque furitque libidinis æstu.
Quos genuit catulos lambit, lingendoque massas
Informes format, gremioque tepente focillat.

Vacca.

Adspectu generosa vacca torvo :
Compacto bene corpore atque opimo :
Lata fronte; nigrantibus, politis,
Planis cornibus : auribus pilosis :
Sub mento palearibusque longis :
Non lato pede : crure nec minuto.
Hujus si ubera lacte plena pingui,
Bis mulctralia repleant die omni,
Bos hæc fœmina jure erit probanda :
Hanc ne pascere desinas colone.

Bos.

Bos torvus, cerebrosus efferusque,
Robustis validus potensque membris :
Castratus; genitalium remisso
Pruritu; placidus fit, atque pinguis.
Mansuetus juga ferre non recusat;
Et terram patiens arando versat,
Aut gressu trahit essedum modesto.
Mactatur senior labore fractus,

Ut fiat tenui cibus colono :
Verum junior et laboris expers
Est lautæ magis utilis culinæ.

Taurus.

Dux taurus pecoris, juvencæ amator;
Vaccarum, coitu potens, maritus :
Lascivus, petulans, procax, petulcus :
Firmus corpore, viribusque fortis :
Bellator ferus, et furens, et audax,
Fronte et cornibus impetit valenter :
Rivalem fugat impotentiorem :
Mugitu nemora implet et boatu.
Solus fœmineo gregi placere,
Armento studet imperare solus.
Aptus currui, et aptus est aratro :
Mactatusque fit esca grata ventri.

Urus.

Urus tauri equidem refert figuram;
Quamvis ferme elephantis instar ingens;
Degitque Hercyniæ in locis opacis
Silvæ : agrestis et efferus, nec arte
Nec vi, nec violentia domatur,
Nec conspecto homini, feræ nec ulli
Parcit : mox etenim insequi assequique
Cursu perceleri potest fugaces.

Hinc fit quo minus impetu prehendi,
Sed tantum foveis queat dolosis,
Venantumque agili manu necari.
Hujus cornua longa et ampla, mensis
Potu conveniunt referta opimis.

Bubalus.

Torvi bubalus est bovis propago,
Crassus corpore, perniger colore,
Prædurus cute : fronte crispus, asper,
Perplexusque pilis : brevi domatur.
Fixo naribus annulo tenetur.
Mansuetus placide subit labores :
Nisu maximum onus trahit potenti :
Currum ducit : arat, colitque terram.
Fit rubri intuitu ferox coloris :
Irritatus atrociter resistit :
Conculcat pede et ungula id quod odit.
Inflexis enim et ad nocendum ineptis
Frustra cornibus impetum minatur.
Mactati caro nec sapore grata,
Nec vescentibus est salubris esca.
Diro cornua et ungulas mederi
Spasmo, vera frequensque fama vulgi est.
Et pellem impenetrabilem, terique
Non valde facilem, usus ipse monstrat,
Qua se miles et induit viator.

Bison.

Est deforme animal bison, ferumque,
Silvestri genere ex boum, figuram
Quamquam cervi habeat, jubamque collo
Prolixam gerat, horreatque villis.
Hunc accedere præcaveto : cornu
Namque uno a media quod extat inter
Aures fronte, ferit quatitque sævus.

Bonasus.

Taurino capite est ferox bonasus,
Verum corpore equino, et ampliore,
Armorum tenus admodum jubato :
Dura pelle, pilo obsitaque fulvo :
Mugitu similis bovi boanti.
Pugnæ haud utilia, inque se recurva
Gestat cornua, multo adunca flexu :
Crura hirsuta habet, et pedes bisulcos.
Mactandum; caro delicata quum sit,
Venator studet insequi bonasum :
Verum, ne fugientis inquinetur
Fervente et liquido fimo, cavebit.

Tarandus.

Cervo persimilis caput tarandus,
Gestat cornua lata, plena ramis :

Est magnus bovis instar, instar ursi
Villosus : quoties libet colorem
Mutat; fit viridis modo, modo albus,
Mox flavus, ruber, et subinde fuscus,
Vertens in varias pilos figuras,
Ut venantum oculos manusque fallat :
Murini proprie est tamen coloris.
Thoracem sibi comparat tarandi
Ex dura impenetrabilique pelle
Miles, spicula quo repellat ensis.

Lupus.

Lupus vorax, agrestis, immitis, ferus,
Cruentus, asper et rapax; simillimus
Cum sit cani, silvester est dictus canis.
Amplissimo rictu, ore diducto minax :
Collo brevis pressusque : rigidus corpore,
Ægre potest, quoquo velit, se flectere.
Nocte acer; ast obtusus est visu, die.
Si forte quemquam adspexerit hominem prior,
Hunc, voce adempta, mox velut mutum facit.
Fit ipse, visus ab homine prior, debilis.
Urgente sævit et furit ferox fame :
Dirissimis ululatque atrox clamoribus.
Terram vorat, prædam invenire si nequit.
Escarum odores percipit longissime.

Præsepe, ovile, pascuum frequens obit;
Irrumpit, invadit; pecus mordet, vorat.
Pelles, pilos, et ossa glutit integra,
Eademque non concocta, sed cruda egerit.
Prorsum satur, mansuetiorem se exhibet.
Cantu fugatur, atque tympani sono,
Dum nec sagittas, nec timet venabula.
Annosus, atque ætate plurima gravis,
Edentulus, premente deperit fame,
Cum desit et quod, et simul quo mordeat.

Lynx, sive Lupus Cervarius.

Lynx, seu lupus cervarius, felem modo
Quodam refert, facie atque acutis unguibus.
Alacris est, capite rotundus ac brevis,
Oculisque blandus suaviter fulgentibus.
Est corpore ipso longior quidem lupo,
Non cruribus : visu est acuto perspicax.
Est tergore maculis refertus splendidis,
Pulchreque distinctis nitet coloribus.
Astutus et velox agillime pecus
Indagat et venatur, enecat, vorat.
Sæpe arbore adscensa latet, mox desilit
In transiens quodcunque, pernix, quadrupes,
Stratæ cerebrum devoratque bestiæ
Majoris, intactas relinquens cæteras

Partes : minorem absumit actutum integram.
Nec bestias solum, sed et homines necat.
Venator ut magnatibus gratissima
Ex pelle, opimum comparet sibi lucrum,
Sectatur hanc summo feram periculo.

Hyæna.

Hyæna fallax Africæ terram incolit.
Est corpore haud minor lupo : juba quidem
Equi instar ; at dorso hispido durissimis,
Ut sus, riget setis : die parum videt
Clara, sed atra est nocte visu acerrimo.
Mutat vafre sui colorem corporis :
Si mas modo, altero fit anno fœmina.
Cani et homini malos struit fallax dolos.
Vomitu atque singultu canem humano allicit ;
Vocem improbo mentitur ore : improvidus
Tangens hyænæ umbram canis, mutus tacet,
Et perdita latrare voce dum nequit,
Ab hoste deglutitur immanissimo.
Quin et hominem incautum dolis circumvenit,
Et mente privatum ac stupentem devorat.
Mirum quidem, teterrimæ atque pessimæ
Hujus feræ pellem, medullam, sanguinem,
Fellem atque lumbos, et lienem, ipsam quoque
Carnem, mederi posse morbis pessimis.

Crocuta.

Crocuta fallax, callida, immanis, ferox,
Nata ex hyæna et ex leæna, immitibus
Feris, feram se maxime et diram exhibet.
Utraque in oris parte perpetua acies,
Dens nempe continuus et amplus, attamen
Gingiva prorsus nulla cui dens hæreat.
Densum in nemus se fraudulenter occulit,
Et vafra vocis edit humanæ sonum :
Appellat hominem, nomine, ut notum, suo ;
Invadit incautum, necatque mordicus.

Leucrocuta.

Est Leucrocuta cum crocuta idem feræ
Genus, asinum refertque magnitudine :
Collum leonis, pectus et caudam ; caput
Autem cameli, orisque aperturam tetri
Aures adusque; dentium vero vice
Os asperum et perpetuum habere dicitur.
Voce, ut crocuta, fallit hominem, et devorat.

Thos.

Thos efferum est lupi genus, natum ex lupo
Et pardali, supra modum, curtis licet
Sit cruribus, velox : leones et canes

Ferox et audax impetit, victos necat :
Sed diligit hominem, atque contra hostem adjuvat.
Æstate nudum, at hyeme corpus hirtum habet.

Gulo.

Gulo, gula et voracitate plurima
Septentrionis optime notus locis,
Diræ atque callidæ est hyænæ congener.
Felem refert forma feram plane truci :
Justa canem refertque magnitudine.
Inventa glutit quælibet cadavera,
Ventremque replet tympani inflatum modo,
Extensus et multo tumens ample cibo
Angustiam inter arbores quærit duas ;
Has inter irrumpit, ventremque arctissime
Stringit ciborum mole multa turgidum ;
Ingesta vi, vi maxima ut sic egerat.
At stercore ejecto, ad cadaver mox redit :
Quantum potest, inanis, ut prius, vorat :
Angustias rursum petit, fœtensque onus
Protrudit excernitque : et id creber facit,
Donec vorax cadaver omne absumpserit.
Venator hunc sclopis et arcubus petit,
Non carnis, at pellis placentis, gratia,
Quæ scutulatis splendida est coloribus,
Et divitum vestitui percommoda.

Panthera, Pardus, Leopardus.

Panthera Pardalisve sexu fœmina,
Pardusque mas, statura uterque corporis
Non altior, sed longior quidem cane,
Felem tamen magis, minus canem refert.
Ungues aduncitate habet perhorridos.
At pardalis, quam pardus, est ferocior.
Ad sanguinem præceps, rapit, vorat feras,
Easque saltu intercipit celerrimo,
Velocitatis tantæ, aves ut involet.
Odore pellis naribus gratissimo,
Visuque maculis plurimis spectabili
Invitat allicitque agrestes bestias,
Mox subdole occulteque prensas devorat.
Fallaciis persæpe simias capit;
Has dentium unguiumque mucrone enecat,
Et delicatas inde conficit dapes.
Leopardus ejusdem quoque esse originis,
Prognatus ex pardo et leæna dicitur.
Alunt propaginem hanc ferissimam Africa,
Terræque multis fervidæ caloribus.

Sus.

Sus hispidus, brutus, luto atque stercore,
Ficu, piro, glande, hordeo, radicibus,
Faba, rudique furfurum gaudet cibo.

Fæces lubens, aquasque turbidas bibit.
Immundus et fœdus, sagina hujusmodi,
Turpi otio, somnoque inerti pascitur.
Gignit frequenter fervidus libidine,
Creberrimoque fœtu hero fert commodum.
Sed quum labore, lacte, nil prorsum juvet;
Pinguis, saginatusque mactari solet :
Hinc grata lardi, abdominis, farciminum,
Lucanicarum, apexabonum copia.

APER.

Agrestis efferusque aper sus, horridis
Colore nigricante setis hispidus,
Acerrimas ad audiendum aures habet.
Ferventis igneæque naturæ, furit
Sævitque tempore improbæ libidinis.
Spumam ore fundit, frendit, atque dentibus;
Quos rostro utrinque ostentat exertos atro;
Stridet, crepat, mordet, trahitque asperrimis.
Venantium telis resistit acriter.
Repellit audacissimos audax canes :
Rumpit plagas, et densa quævis retia :
Nec absque venatoris ingenti cadit
Occiditurque pertinax periculo.
Mactatus, et coctus probe, a coquo simul
Conditus, est cibus gulæ gratissimus.

Quin et jecur, fel, pulmo, adeps, axungia,
Et ungulæ morbis medentur plurimis.

Canis.

Canis fidelis est hero comes suo.
Sincere amat notos sibi, et domesticos.
Quas incolit, custodit ædes sedulus.
Fures latratu nocte prodit pervigil,
Arcetque herili incognitos a limine.
Multa eruditus discit adsuetudine.
Artem facit solers citusque ludicram.
Auras sagax venando captat naribus :
Lustrat ferarum ocissime vestigia,
Captasque venatori hero defert feras.
Pugnax tuetur mordicus se dentibus.
Quam concipit cito iram, eam ponit cito.

Castor sive Fiber.

Castor, fiber, seu ponticus dictus canis,
Terris aquisque vitam agit : simillimus
Lutræ, licet cauda evidenter differat
Larga atque longa, piscis instar squamea,
Qua, quolibet, natans aquas, se dirigit;
Dum piscium sectatur et capit genus.
Ripæ in cavernis delitescit herbidæ.

Firmis, aduncis, atque longe exstantibus,
Latis, retortis, horridisque dentibus
Sese acriter defendit, arbores secat,
Pinguisque succi cortices mordax edit.
Mollissimus pelle, et pilo pulcherrimus.
Pellis quidem, caudæ, atque testium studet
Causa insequi venator acer castorem :
Pelle ut tegatur, caudam edat, testes bonis
Ut misceat loco medelæ pharmacis.

Lutra.

Lutra, est fibri genus, minor tamen fibro,
Caudaque differens : aquaticus canis
Dictus, quod ut terras, aquas sic incolat.
Mordax acutis dentibus, pisces edit,
Et cortices, fructusque dulces arborum.
Pulcherrimis pellem pilis perdensam habet
Mollissimisque, vestium oris congruam.
Offendit autem odore nares fœtido.
Et frigida, et parum salubris est caro.

Hircus, Caper, Hædus.

Hircus caprarum corniger
Maritus, atque dux gregis,
Procax, petulcus, pruriens
Et fervidus libidine.

Fronte acer et minax truci,
Duris potensque cornibus,
Hostem impetit, sternit, ferit,
Pugnaxque capras protegit.
Villosus, asper, horridus,
Odore tetro fœtidus,
Barba superbūs hispida,
Gestit gregem præcedere.
Œstro furens libidinis
Orbatur hircus testibus,
Et eviratus fit caper,
Hædus fuit qui junior.

Capra.

Capra hirta, olens, barbatula,
Lasciva, sima naribus,
Gregem antecedit post caprum,
Præbetque se spectabilem.
In montibus rubos, vepres,
Virgulta carpit dentibus :
Hinc lactis ingens copia
Pleno redundat ubere.
Caper, capra, hædus et simul
Hoc omne cornutum genus
Morbo caduco et febribus
Obnoxium esse dicitur.

Ovis.

Ovis decoro vellere,
Densoque lanæ tegmine,
Contra nives, imbrem, gelu
Munita, vitam transigit.
Imbellis, et lenis, metu
Cito timens percellitur :
Stupens, inepta moribus,
Amentis instar hæsitat.
Balat, vagatur, ruminat :
Radicitusque herbas comest :
Quascunque mordet dentibus
Plantas et arbores necat.
Sed damna quanquam stirpibus
Plantisque plurima inferat;
Est usui summe tamen
Et commodo mortalibus.
Lac præbet et carnem esui,
Lanam atque pellem amictui
Humano : et agris insuper
Lætamen adfert utile.

Aries & Vervex.

Bellator aries strenuus
Ovium vir, et ductor gregis,

Procerus, altus corpore,
Longoque tectus vellere.
Intorta gestat cornua,
Amplis vigetque testibus,
His pruriens oves init;
Rivalem at illis impetit.
Quamvis gregem admissarius
Implere solus haud queat;
Non fert tamen marem exterum
Inire oves quas ductitat.
Heus, heus, coniscatum satis,
Libidinatum, aries, satis :
Ni desinas, castraberis,
Vervexque fies debilis.

Oryx.

Silvestris est oryx capra,
Verso ad caput pellis pilo,
Contra atque cæteris dedit
Natura prudens bestiis.
Excelsa, dura, acuta habet
In fronte sævus cornua,
Fortem quibus leonem, aprum,
Ferasque plures impetit.

Camelopardalis.

Mixtam camelopardalis,
Pecus licet non sit ferum,
Partim cameli et pardalis
Figuram habere dicitur.
Instar cameli enim caput,
Et sunt pili instar pardalis,
Crura et pedes instar bovis,
Collumque equi simillimum.
Est floridus pellis color,
Maculisque pulcher plurimis,
Natura quas potissimum
Albo rubroque miscuit.
Bina eminent, aures prope,
Utrinque recta cornua;
His nec ferit, nec impetit,
Nec se nimis trucem exhibet.
Sunt qui camelum hanc indicam,
Sunt qui feram vocent ovem :
Sic non satis notæ rei
Diversa dantur nomina.

Rupicapra.

Rupicapra silvestris, fera,
Minoris est genus capræ,

Pellis colorem sæpius
Mutat per anni tempora.
Montes et arduas colit
Rupes : petit cacumina
Excelsa : de petra in petram
Velox repente transilit.
Adunca gestat cornua,
Exasperata circulis :
His se tenet, per montium
Devexa ne præceps cadat,
Sibi timens, venantium
Sclopos canesque dum fugit,
Perniciter concurrere
Quos visu acuto prospicit.

Dorcas, Capreolus, Caprea.

Dorcas, capreolus, caprea,
Diversa sunt hæc nomina,
Sed indicant parvæ et feræ
Unum atque idem genus capræ.
Ramosa huic sunt cornua,
Celerrimi ad cursum pedes :
Pulchra atque acuta lumina :
Et optimi succi caro.

Ibix, Capricornis, Capra montana.

Silvestris est ibix capra,
Quæ capricornis et capra
Montana, non incongruo
Passim vocatur nomine.
Hæc sit licet cervo minor,
Forma tamen differt parum :
Fert vasta, nodosa, aspera
Magnæque molis cornua :
Quæ cursui quidem nihil
Obsunt, celerrime Alpium
Et cæterorum montium
Dum summa pervolat juga.

Dama.

Velox, levis dama, et pavens ;
Agrestis est genus capræ ;
Munita latis cornibus,
Cervi licet minoribus.
Hæc prorsus haud cum sit fera,
Mitis cito fit et cicur.
Cæsæ caro succi boni,
Salubris est vescentibus.

Moschi capreolus.

Moschi capreolus, dorcadis
Seu capreæ ferum genus,
Velocitate sic viget
Raro capi ut vivus queat.
Binos acuta cuspide
Infra et supra dentes habet :
Differtque solum a dorcade
Pilis, odore, dentibus.
Pus umbilico projicit
Et fæculentum sanguinem :
Hinc moschus admodum bono
Fragrans odore provenit.

Felis zibethi.

Felis zibethi, grandior
Fele, ast feli simillimus :
Truci ore, acutis dentibus,
Pelle maculosa et aspera,
Ferum quidem atque atrox genus,
Edit nihil crudas nisi
Carnes : nemus densum incolit :
Hic quos vorat, mures capit.
Qui manat ejus testibus
Zibethus est dictus liquor :

Odore gratus naribus.

Lepus.

Imbellis lepus est, tacitus pavidusque timore,
Tremens, fugax, vagus, levis, velox pede :
Callidus atque sagax : villosus : corpore parvus :
Sublimus autem, magnus, acer auribus.
Est oculis glaucus, longeque exstantibus amplus :
Diffuso hebes visu licet cæcutiat.
Non oculis dormit clausis : speculatur apertis,
Dum membra somno conquiescunt cætera.
Expositus prædæ, vulpem timet, atque rapaces
Feras, aves, canes, plagas venantium.
Cumque sit incerti, modo mas, modo fœmina, sexus ;
Gignit, parit, crebro superfœtat lepus.

Cuniculus.

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris :
Simillimus forma et pilis lepusculo.
More superfœtat leporis : timidusque cavernis
Sese occulit, ne præda fiat hostibus.
At frustra latebras, spelæaque quærit opaca :
Frustra fodit, cavosque agit cuniculos.
Vestigator enim tenuis subit antra catellus,

Sagacibus captans odorem naribus :
Furo quoque, aut ictis, viverrave, et hoc genus omne
Cuniculis ipsa indole infestissimum,
Multifores intrat speluncas : agmina turbat,
Et densa cogit cursitare in retia.

Simia.

Simia incultis Libyæ Indiæque
Montibus gaudet : foveas, recessus,
Rupium rimas, latebras, opaca
Quæritat antra.
Clunibus tritis glabra, aperta culo est :
Unde cognomen bene nacta clunæ ;
Quod nates cauda vacuæ tegantur
Tegmine nullo.
Cernitur membris hominem referre
Plurimis, vultu, digito, manu, aure,
Nare, palpebris, aliisque toto
Corpore signis.
Mima mox mores hominum æmulatur.
Quæ videt solers studet experiri :
Mobilis, velox, cita et actuosa
Gesticulatur.
Plurimum gustu valet et palato :
Vescitur pomis, nucibus libenter :
Suave amat vinum, joculariterque
Ebria saltat.

Cercopithecus.

Simiæ clunæ similis, sed illi
Hostis est acer, vehemens, dolosus:
Qui sui cauda tegit ani hiatum
Cercopithecus.

Vulpes.

Putida est vulpes, olida ore et ano :
Improba et fallax, vafra, plena technis :
Bestiis brutis, homini quoque ipsi
Insidiatur.

Non canem quamvis validum et potentem,
Non ferum quovis cane fortiorem,
Non avem crebro celerem volatu
Horret adire.

Callida infestat, rapit, involatque
Anserem, pavonem, anatem, columbam,
Feminam galli, leporem, atque inerme
Hoc genus omne.

Captat et piscem latitans silentem,
Et frequens amnis prope ripam oberrat,
Ut trahat cauda, velut hamo, aquosam
Fervida prædam.

Si canum forsan nimio urgeatur
Impetu, cauda quatit insequentum
Ora, et aspergit lotio : inde cursum
Sistere cogit.

Viva nil confert boni; at interempta
Pellis et sanguis, jecur et cerebrum,
Lingua, adeps et fel varios feruntur
Tollere morbos.

Felis sive Ælurus.

Ælurus est velox, levi atque flexili
Currit salitque corpore.
Et dentibus mordax, et unguibus rapax
Leonis instar se gerit.
Ardens ocellis nocte nigra cæsiis
Metum incutit tuentibus.
Clare in tenebris, ut die pulchra, videt;
Prædamque visam ocissime
Saltu cito, silentibus vestigiis
Prævertit, urget, impetit.
Mures, aves, piscesque venatur, cibum
Ori suo gratissimum.
Captos quidem mures amœniter brevi
Lusu doloso afficit :
Lusu peracto, nil moratus, unguibus
Inuncat; enecat; vorat.
Exempta postquam jam fames, lambit, lavat,
Ornat, polit pellem, pilos;
Ventrisque onus terra obruit, ne quid mali
Odor nocivus adferat.

MUSTELA, VIVERRA, ICTIS.

Mustela fallax, callida et ferocula,
Feli quidem simillima,
Sed longiorque tenuiorque corpore,
Et flava tegminis pilo :
Terræ cavernas atque petras incolit :
Pavens latebras quæritat.
Velocitate maxima talpas, aves,
Muresque captos enecat.
Absorbet ova, acrique gallinam impetu
Raptam vorans se ingurgitat.
Inire cum serpente pugnam non timet
Munita rutæ pharmaco.
Lepusculum fallit, fatigat, gutture
Prensum premit, morsu impetit.
Mustela at hæc sint dicta de domestica :
Silvestre quum sit et genus :
Viverra nempe, astutiæ causa suæ
Pergrata venatoribus.
Antris cuniculos enim vafra exigit,
Ut præda fiant hostibus.
Ictis quoque orta ejusmodi propagine,
Apum laborem, mel, vorat.
Aves celerrime involat velox pede,
Morsuque crudeli necat.

Martes

Martes ferox, dolosa, pugnax bestia,
Silvestre mustelæ genus,
Infesta gallinis, eas dire necat,
Exsugit inde sanguinem :
Exsorbet ova : moxque saxorum satur
Aut arborum rimas petit :
In his latet, venaticos, quos omnibus
Fugit modis, timens canes.
Venator hac capta quidem præda, lucrum
Et gloriam nanciscitur.
Nam nobilem caramque pellem nobiles
Summi expetunt et principes.

Sabella, sive Scythica Mustela.

Sabella martem corpore atque moribus
Refert : tamen marte est minor,
Interque mustelas quidem palmam tenet :
Quum cæteris sit pulchrior.
Ejus pili, quocunque agas mulcens manu,
Nequaquam in adversum rigent :
Æquabilem sed obtinent semper situm :
Habentur et carissimæ.

Putorius.

Putorius (peracre mustelæ genus)
    Odore tetro putidus,
Qui maxime, quum fervet ira, pessimum
    Spirare virus assolet.
Pilos inæquales, nigros longos quidem,
    Fulvos habet vero breves.
Cavernulis rimisque riparum abditus
    Pisces ut opprimat, latet.
Versatur in silvis frequens : et hic aves
    Rapit necatque improvidas.
Pullisque gallinisque victis sanguinem
    Exsugit omnem atrociter.

Sciurus.

Sciurus arbores opacas incolit,
    Mustela dictus arborum.
Major quidem mustela, at haud est longior,
    Agillimusque corpore.
Umbræ vice atque tegminis, cauda, supra
    Dorsum reflexa, se tegit.
Alæ loco caudam movet frequens levem,
    Ut quo lubet se dirigat.
Veli loco cauda utitur, dum flumina
    Et stagna velox trajicit.

Pedes priores, ut manus, promptos habet :
Imponit his ori cibum.
Poma et nuces dulcesque fructus arborum
Roditque editque perlubens.
Atque hinc fit ut caro sciuri dulcior
Hædi sit et salubrior.

ICHNEUMON sive MUS INDICUS.

Mus indicus plerisque ichneumon dicitur :
Forma quidem murem sua,
Felemque mustelamve magnitudine,
Aut ictidem in primis refert.
Hanc sola fert Ægyptus, ut fama est, feram,
Nili prope undas fluminis.
Instar suis pilos habet dorsi asperos,
Horretque setis hispidus.
Cauda aspidem diram apprehendit mordicus,
Undosum in amnem pertrahit.
Crocodilum humi stratum atque dormientem adit,
Fauces hiantis involat :
Per guttur amplum mox in alvum labitur.
Exta atque viscera exedit.
Tandem cibo pastus saturque prosilit
E ventre inanito, foras.
Præmunit autem sese arena vel luto,
Priusquam in hostes irruat.

ECHINUS, sive ERINACEUS.

Echinus, instar, magnus est, cuniculi,
  Formam tamen porcelli habet.
Dumeta, sepes, vineas, hortos obit,
  Potissimum autumno frequens :
Præsagus uvas atque poma congerit :
  Et in cava arborum vehit :
Cito, antequam brumale frigus urgeat,
  Densum in cubile confugit.
Hirto obsitus spinis acutis corpore,
  Se caute in orbem contrahit,
Et volvit in formam rotundæ sic pilæ,
  Ut comprehendi ægre queat.
Cocti est echini grata edentibus caro,
  Morbumque sanat colicum.

HISTRIX sive PORCUS SPINOSUS.

Histrix in Africæ Indiæque fervidis
  Potissimum vivit locis.
Spinosus inde dicitur porcus, stilis
  Quod obsitus sit spineis.
Namque ex echinorum rudi propagine,
  Pinnis quidem majoribus,
Acutioribusque longe spiculis,
  Quæ plurima in tergo erigit,

Persæpe venatorem, et acres vulnere
Gravissimo lædit canes.
Uvas licet, poma et pira et rapas edat,
Vesca est tamen parum caro.

Taxus, sive Melis.

Taxus, melisve a vulpe differt paululum :
Est pinguior, licet minor.
Hujus genus duplex : caninum unum, alterum
Vero suillum dicitur.
Pedum quidem et rostri figura discrepant :
Suum hic, canum ille edit cibos.
Villosa, uterque, sordida et dura est cute,
Partim albus, et partim niger.
Est asper et mordax, acutus dentibus :
Ineptus et venatui.
Vagatur in silvis : cavernas incolit,
Specusque subterraneos.
Mella appetit favosque prædulces apum,
Furax inanit alveos.
Apponitur mensis cæsi caro melis,
Cibus saporis haud mali.
Pelle obteguntur et pharetræ et helcia,
Ut et canum collaria.
Axungia et pinguedo membris illita
Emollit atque calfacit.

Talpa.

Est talpa capta lumine,
Peracris auditu aurium,
Acuta rostro, dentibus,
Acuta duris unguibus.
Murem refert quadantenus
Rostro atque dente araneum.
Terram celerrime egerit,
Hortos et arva suffodit.
Hic delitescit abdita,
Nec planum adit terræ locum :
Sed vescitur radicibus,
Longisque terræ vermibus.
Loquentium verba auribus
Percepta mox intelligit :
Vitæque præcavens suæ
Sese occulit profundius.
E pelle mollibus, nigris,
Pulchrisque conferta pilis,
Fiunt crumenæ, stragula,
Ejusmodique tegmina.

Mus.

Mus parvus, incola ædium,
Domesticusque, antra et loca,

Securus ut vitam colat,
Disquirit arcta et invia.
Interdiu tectus latet,
Nec prodit in lucem palam:
Sed vesperi potissimum
Noctuque discurrit vigil.
Frumenta, glandes, caseum,
Carnes suillas, fercula
Opima, lauta, pinguia,
Gratissima ori seligit.
Strepentium murmur cito,
Acutus aure, percipit.
Et musculorum copiam
Gignit salax libidine.
Cautus ruinas ædium
Præsentit, et celerrime
Commigrat indemnis, prius
Quam fracta corruat domus.
At salvus hoc licet malum
Evadat, in felis tamen
Et plurium ora improvidus
Cadit frequenter hostium.

MUS MAJOR DOMESTICUS, vulgo RATTUS.

Mus major est domesticus
Minore major quadruplo,

Qui rattus a vulgo solet
Trito vocari nomine,
Fusco colore subniger :
Longum caput, longamque habet
Caudam, pilis nudam, mali
Plenam veneni toxico.

MUS AQUATILIS.

Aquatilis mus, qui parum
Ratto minor domestico,
Venatur in minoribus
Pisces minutos rivulis.

MUS AGRESTIS, sive RUSTICUS.

Agrestis aut mus rusticus
Grande et rotundum cui caput,
Grumos uti talpa ejicit,
Plerumque subterraneus.
Agrum virentem suffodit :
Sata et radices exedit,
Multumque agri cultoribus
Rapacitate infert mali.

MUS SILVATICUS.

Non arva mus silvaticus,
Cultum nec incolit locum :

Silvas sed umbris arborum
Densis opacas expetit.

Cricetus.

Est mure cricetus quidem
Major, cuniculo minor :
At muris est tamen genus,
Color cui spadiceus.
Mordax et audax, asperam
Pronusque in iracundiam,
Miris agillimus modis
Ora impetit venantium.
Frumenta in antrum congerit,
Fodit quod agro in consito :
Atque inde difficillime
Sese extrahi latens sinit.
Non in cibum venit caro :
Verum tenax pellis pili
Pulchro colore splendidi,
Accommodatur vestibus.

Mus avellanus.

Est mus avellanus celer,
Scandit citatus arbores,
Interque cæteros legit
Fructus, avellanas nuces.

Terræ in cavernis quos edit
Æstate, congerit cibos :
Et dormiendo tempora
Brumæ quietus transigit.
Forma atque magnitudo huic
Ratti instar est : verum pilis
Hirsuta cauda plurimis
Monstrat notam discriminis.

Mus araneus.

Mus parvus est araneus,
Levisque ; visu hebes, teter
Odore : sed cauda brevis,
Multis licet longus pilis.
Minax, acutus et nocens
Exstante rostri cuspide,
Exiliumque duplici
Utrinque dentium ordine.

Mus alpinus.

Alpinus est mus, Alpium
Excelsa qui juga incolit,
Magnus cuniculi in modum,
Aure atque crure perbrevis.

Bipes subinde obambulat :
In clunibus rectus sedet :
Pedes priores, ut manus,
Edendo, rictui admovet.
Sopore gaudet, et cavis
Hyeme latens cavernulis
Dormit quietus : interim
Edit nihil, bibit nihil :
Fit attamen pinguissimus
Dum dormiendo sese alit.
Coctusque, ferculi loco
Lauti, culinæ convenit.

MUS NORICUS, sive CITELLUS.

Mus noricus corpus velut
Mustela habet domestica :
Caudam brevem : cava aurium,
Sine auribus, foramina.
Hyemem in futuram triticum
Nucesque avellanas legit,
Ut unde vivat sit satis,
Terræ in cavernas congerit.
Ex pelle vestes, vestium
Limbique confici solent :
At vilior præ ceteris,
Passim minoris venditur.

Mus ponticus, venetus, varius.

Mus ponticus quam plurimis
Sciurus esse dicitur :
Namque a sciuro non, nisi
Pellis colore, discrepat.

Sorex.

Sorex, avellanus quidem
Mus esse multis creditur :
Densos at ob caudæ pilos
Sunt qui minus consentiant.

Glis.

Silvaticus mus, glis, latet
Silvarum et arborum in cavis,
Major sciuro, et admodum
Parvis acutus dentibus.
Hyberna somno tempora
Tectus latebris transigit,
Eo frui nec desinit,
Donec recurrat ver novum.
Tum pinguior prodit, licet
Nullo interim fretus cibo :
Hinc fit coquus lautas dapes
Ex carne gliris ut paret.

VENATIONES FERARUM, AVIUM, PISCIUM.

PUGNÆ BESTIARIORUM

& MUTUÆ BESTIARUM.

Elephantum mutua auxilia.

Hunc servant morem naturæ instinctu elephantes :
In foveam incautus cecidit si forte gregalis,
Auxilium accelerant alii conferre, et in antrum
Moles, ac ramos, terræque immittere glebas.

Elephantis et draconis certamen.

Excelsa in barrum draco sese ex arbore jactat :
Præstringensque pedes nexu, ima in nare recondit
Mox caput. Hinc elephas labat, extinguitque draconem
Dum cadit. A nanis in frusta secatur uterque.

Elephantes a trogloditis mactati.

Trogloditæ insidiis elephantem fallere docti,
Arripiunt caudam, tum læso poplite mancum
Mactant : in varias scindunt partes : sua quisque
Quam nactus prædam propere in spelæa reportat.

Elephas ab homine victus.

Annibal in bello captos confligere cogit
Inter se : tantum superest ex omnibus unus :
Hic bardo objicitur : superatur bellua : victor
Dimitti pactus, dum poscit abire, necatur.

Elephas et Leo a cane necantur.

Magnus Alexander populo spectacula præbet.
Concertant canis et barrus : barrum canis acer
Latratu exterret, stratum necat ore cruento,
Quin etiam rabidum superatque necatque leonem.

Leo flammam fugiens capitur.

Astu qui satagunt validum illaqueare leonem,
Tædam alacres læva, dextra quo avertere possint
A facie flammam, gestant scutum : leo flammæ
Adspectum fugitans prætenta in retia currit.

Leo velis obductus interficitur.

Arte leo astutis mira superatur ab Afris.
Muniti occurrunt gladiis, et sæva leonis
Injecto capiti præstringunt lumina panno.
Obductum velo, lethali vulnere cædunt.

Panthera a pastoribus decepta.

Excrementa hominum panthera avido appetit ore :
Altius in vase hæc quam ut saltu attingere possit,
Pastores pendunt : languens saltu illa frequenti,
Concidit : insigni spoliatur mortua pelle.

Tigris irretitur.

Ex antro catulos venator tigridis aufert,
Atque in decipulas et retia tensa, tenellos
Quæ referant catulos, specula injicit : illa doli expers
Veros esse putat, rete intrat, captaque rancat.

Tauro laqueos injiciunt Sardi.

Sardi equites hastis tauros sectantur agrestes.
Cornibus injiciunt laqueos, et crura voluto
Torquent fune : at humi constricta hoc bestia nexu
Procumbit : mactant corpus relevare volentem.

Vitulos et capras necat vulpes.

Corsica quas gignit præstanti corpore vulpes,
Intrepide vitulos caprasque invadere, guttur
Et jugulum pecoris mordere ac rodere gaudent,
Exhausto donec discedat sanguine vita.

CERVI, CERVÆ, CAPREOLI ILLAQUEANTUR.

Sardi equites cervos et cervas, capreolosque;
Velox sed timidum genus ac imbelle ferarum ;
Non hasta suerunt vel acuto figere telo,
Ast torto collum aut cornu circumdare fune.

APRI PERIMUNTUR SCLOPIS.

Explosis apros uno simul impete sclopis;
Corpora dum turpi in cœno setosa volutant ;
Opprimere, et duris occidere glandibus, ars est :
Hastis venari cum sit res plena pericli.

URSUS A VIRO ARMATO INTERFECTUS.

Ense ursum invadit rabidum cataphractus : at ursus
Unguibus arripiens hominem conatur aduncis
Sternere et erectus nequicquam lubrica prensat
Arma : cadit tandem transfixus viscera ferro.

SERPENS AFER NECATUR A REGULO.

Attilius consul Romanus, Regulus, arcu,
Telo, hasta, jaculo, multa cum clade suorum,
Afrum serpentem, lingua vibrante minacem,
Gyro terribilem, victor tandem superavit.

SERPENS FLAMMIS INTEREMTUS IN INDIA.

Ingentem vegeto serpentem corpore gignit
India, qui solitus latitare in aquis, fame pressus
Prodit, et umbrosa dependens arbore, saltu
Apprendit pecus : ast clavis flammaque necatur.

CROCODILUS NILIACUS CAPITUR.

Esca Niliacus capitur crocodilus et hamo,
Qui latet occiso in porcello : bellua vivi
Illectus porci grunnitu, ad littora tendit,
Escam hamumque vorat : limo interit obrutus udo.

VIPERÆ FURCIS APPREHENDUNTUR.

Vipera in Italiæ gaudet latitare palude.
Latratu canis, e dumis perterrita prodit.
Corripitur furca, in perdensum forcipe saccum
Injicitur : parat hinc medicamen pharmacopœus.

ORCA E NAVIGIIS OPPUGNATUR.

Ostiæ in extremum littus prolabitur orca.
Retibus atque plagis concludit Claudius oras.
Orcam e navigiis oppugnat milite crebro.
Romani hæc spectant læti spectacula cives.

Anseres capiuntur ab Indis.

Anserem agrestem undis capit in stagnantibus Indus.
Ipse cucurbita habet tectum caput, illecebrisque
Allicit : esuriens anser visæ involat escæ.
Indus pascentem facili capit arte volucrem.

Cornicum et sturnorum aucupium.

Cornicem in campo ligat auceps : vociferanti
Advolitant aliæ, quas fixa hæc una moratur.
Funiculo sturnus viscato annectitur : alte
Dum volat, approperant alii : viscoque tenentur.

Pygmæorum cum gruibus pugna.

Pygmæi capris, ovium maribusque vehuntur,
Arcubus et telis armati, fervida miscent
Prælia cum gruibus : pullos avium ovaque perdunt.
Aspera pugnando clades infertur utrinque.

Avis Indiæ piscibus insidiatur.

Anseris instar avem felix habet India, pisces,
Funiculo ingluvie adstricta, quæ prendere novit :
Non glutire, sed in ripas adferre propinquas,
Evomere, atque Indis victum conferre perita.

Ferarum venatio in Persia.

Magno Persarum quondam fuit insula regi,
In qua pernicum voluit genus omne ferarum
Nutriri : ut quoties animum oblectare videndo
Vellet, venari sese spectante juberet.

Papiliones apibus infesti necantur.

Melliferis infesti apibus sunt papiliones.
Excitat insecti genus hoc apiarius : et sub
Vase locat noctu flammantia pyramidali
Lumina : eo volitant, flammæque ardore necantur.

Baccarum conchas capiunt Indi.

Indi baccarum conchas fundo æquoris imo
Ut quærant, nares obstructi, auresque liquore
Uncti, demittunt e navi corpora, fune
Apprenso : in navem mox fune levantur eodem.

Coralium piscantur Siculi.

Coralium Siculus solers cautusque specillo
Ante oculos fixo, placidum cum stat mare ventis,
Piscatur : fit demptus aquis durusque ruberque
Ramus : qui tener, et viridis fuit ante colore.

Grues cucullo falluntur viscato.

Auceps e chartis confectos arte cucullos
Interius visco linit : in scrobibus locat : indit
Pisa : venit grus esuriens : rostrum ingerit : hæret
Charta oculos velans, volucri prohibetque volatum.

Thynnus capitur a piscatoribus.

Parthenopææ urbis thynnus prope littora magnis
Tempore certo anni solet adventare catervis.
Piscator conto tensa hos in retia pellit,
Fuscinula figit, vel acuti dente tridentis.

Crocodilus in Tentyra refrenatur.

Tentyra in Ægypto, Nilum juxta, insula gentem
Intrepidam gignit : crocodili hæc scandere dorsum
Audet : refrenat baculo os : discedere cogit
Ex amne in terram : mortem acceleratque nocenti.

Serpens triginta cubitorum captus.

Ter denos longum cubitos Ægyptia tellus
Serpentem olim habuit, qui bellica tela, sarissas,
Tympana, terribilesque tubas fugitans, per opacum
Tensos in casses male providus incidit antrum.

Simiæ mira arte falluntur.

Quo venatores oculos lavere catino,
Pro lymphis indunt viscum : mox simia visco
Os oculosque lavat : capitur lento uncta liquore.
Incidit et caligata in idem quandoque periclum.

Bubalus fatigatur a canibus.

Bubalus agrestis, rabidus, trux et ferus est bos.
Indomitum ut capiant equites peditesque, frequenti
Latratu cursuque canum morsuque fatigant,
Donec humi vasto procumbat corpore fessus.

Cuniculi a catellis falluntur.

Callidus effossis latitare cuniculus antris
Et generare solet. Verum persæpe catelli
Anglorum celeres fallunt pecus : ore prehendunt
Illusum : prædam venatorique ministrant.

Pardis Turcæ sectantur lepores.

Non lepores canibus tantum, sævis quoque pardis
Sectari timidos Turcis magnatibus est mos.
Venatoris equi prævelox bestia tergo
Insidet : hinc saliens conspectum fertur in hostem.

Naphta colligitur spongiis a nautis.

Naphta bituminis est liquidi genus : in mare manat
Montibus e Siculis, fluidisque supernatat undis :
Spongia eam excipiunt nautæ, expressamque recondunt
Ollis, ut varios hominum servetur in usus.

Cervus fallit venatores.

A canibus cervus quandoque agitatus odoris,
Saltu in dorsa boum pavidus formidine fertur :
Arboris aut altæ ramis sua cornua figit :
Spe tandem prædæ dum cesserit hostis inani.

Venator a serpentibus interficitur.

Sæpe quidem incautus venator in antra, cavernas,
Et Latii cryptas umbrosas incidit : unde
Fidis a sociis nequit extrahi : at anguibus atris,
Hydris, et morsu sævis manet esca colubris.

Anseres et anates clangore terrentur.

Anser anasque tubam metuunt et tympana : fallax
His auceps timidas terretque fugatque volucres :
Quæ dum se gravibus nituntur in aëra pennis
Tollere, falconem nequeunt vitare rapacem.

Asinus Indicus cornutus.

Non procul a ripis asinos venatur agrestes
Indus, permissu regis : cornu quibus exstat
In fronte : hinc phialæ fiunt et pocula, morbos
Quæ sanant, vulnus curant, pelluntque venena.

Cervi juniores noscuntur.

Francorum regis mandato, stercora quærit
Plurima cervorum, venator : ea olfacit, et quæ
Junior egessit cervus, canibus dat; odore
Percepto, ætates cervorum ut noscere discant.

Pisciculi lumine falluntur.

Ludicra piscandi quædam ars est : vespere mensæ
Insistit rutilæ fulgenti lampade cautus
Piscator, placidaque in stagni aut fluminis unda
Pisciculos, in aquis adeuntes lumina, fallit.

Leonis venatio.

Instructo spectant proceres spectacula circo.
Trux leo dente feras rabido discerpit et ungue :
Prosternitque lupos : vincit conamine taurum.
Territus interea formidine contremit ursus.

Satyrum insequuntur mulieres.

Montibus Ægypti, Nilum prope, turba salacem
Feminei generis satyrum, clamore, tumultu,
Fustibus, et contis propere sectatur : at ille
Insanam ridet turbam, repetitque latebras.

Elephantophagi venantur elephantum.

Æthiopum tellus gignit genus omne ferarum.
Hic tigris, leo, bos silvester, struthio, cervus,
Et complura simul tranquille animalia vivunt ;
Tantum elephantophagis elephantos cædere mos est.

Dracones capitibus gemmiferis.

Ecquis in Ægypto crista et tergo esse dracones
Serratis credat flammis ? Et picta soporem
Stragula humi somnum membris inducere stratis ?
Aut capita istorum diffissa emittere gemmas ?

Aucupium nocturnum.

Incautas Anglus tenebrosa nocte volucres
Exturbat nidis auceps : consistere ramis
Ne possint, baculis abigit, flammisque fatigat,
Lassata donec potiatur denique præda.

ENCOMIUM GALLI GALLINACEI.

Musæ, bonæ proles Jovis,
Adeste : gallum laudibus
Exordiamur inclytis
Ornare gallinaceum.
Gallus diei nuntius,
Nocte excubando sedulus,
Somno solutos languido
Laboris ad pensum vocat.
Maritus acer, serius,
Gravis, severus, imperat :
Gressu superbo iter facit,
Gregemque gallinarum init.
Bellator audax, strenuus,
Fervente pugna pertinax,
Erectus adversarium
Et rostro et alis impetit.
Non cessat a certamine,
Receptui nec vult cani ;
Rostro celer rostrum fodit,
Cristamque vellit hosticam.
Donec pavore percitum
Hostem latebras quærere,
Circoque abire longius
Lassum relicto, viderit.

Tum lætam ovans victoriam
Victor canit, triumphum agit;
Alisque plaudens se virum
Testatur esse principem.

Cervice procera eminet,
Cristas rubentes erigit,
Caudamque, cœlum contuens,
Sublimiorem provehit.

Non victor ædes diripit,
Tectisve flammas injicit :
Victi nihil domesticis,
Insontibusve infert mali.

Sibi sat esse existimat,
Si se suosque protegens
Cum gloria victoriam
Queat referre nobilem.

Tu, miles, exemplo probi
Defende galli te, tuos,
Lares, propinquos, patriam :
Probusque cum gallo mane.

Sic tu, marite, acer, gravis,
Frugi, impigerque, conjugem,
Proles, gregemque sedulo
Domesticum rege et fove.

BELLUM INTESTINUM EXTERNO RESTINCTUM.

Decertare duos rapax cruento
Cernit forte lupus canes duello.
Pugnantes simul ac vident adesse
Invisum generi lupum canino,
Obliti subito prioris iræ,
Omissaque statim calente pugna,
In dirum pariter lupum feruntur,
Communemque necant furenter hostem.
Usu sic etiam venit subinde,
Ut civilia quæ incidere bella,
Externum recidant repente in hostem.

IN MILITEM IMPIUM,

CARMEN, CENTONIS INSTAR,

EX VIRGILIO PRÆCIPUE CONTEXTUM.

Fas versum atque nefas : tot magnum bella per orbem,
Tam multæ scelerum facies, non ullus aratro
Dignus honos : ruptis inter se legibus urbes
Arma ferunt, sævit toto Mars impius orbe.
Quid memorem infandas cædes et furta latronis,
Qui scelere ante alios longe est immanior omnes?
Tristius haud illo monstrum ; nec sævior ulla
Pestis, et ira Deum Stygiis sese extulit undis.

Ad grave Martis opus piger, auri cæcus amore
Invadit villas : correpta dura bipenni
Limina perrumpit, postesque a limine vellit :
Instat vi multa fervens ; nec claustra, nec ipsi
Custodes sufferre valent : labat ariete crebro
Janua, et emoti procumbunt cardine postes.
Se prædæ accingit : veteres tellure recludit
Thesauros, ignotum argenti pondus et auri.

Rusticus, ut cernit sævum in penetralibus hostem,
His illum aggreditur dictis, atque increpat : heus tu,
Quisquis es, armatus qui nostra in limina tendis,
Fare, age, quid venias : extemplo comprime gressum.
Arma diu senior desueta trementibus ævo
Circumdat nequicquam humeris, et inutile ferrum
Cingitur, et dirum fertur moriturus in hostem.
Uxor ut arma videt, magnis exterrita turbis,
Horrescit visu subito : calor ossa relinquit :
Labitur, et longo vix tandem tempore fatur :
Quæ mens te, quæso, tam dira, miserrime conjux,
His cingi impellit telis ? Aut quo ruis ? inquit.
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum ; miserere domus labentis, et istam,
Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem.
Dixerat. Ille autem mox sese jactat in hostem :
Verum armis gravis, atque tremens, et segnior annis,
Devictus cadit, et vitam cum sanguine fundit.

Mœsta virum mulier morientem nomine clamat :
Semianimemque sinu curat complexa fovere :
Ille graves oculos cupiens attollere, languet,
Deficit, extinctique in ventos vita recedit.
Tum domus infando luctu, miseroque tumultu
Miscetur, penitusque cavæ plangoribus ædes
Femineis ululant : ferit aurea sidera clamor :
Omnes ingentem gemitum dant pectore ab imo.
Mœstorum torpent infractæ ad prælia vires :
Confestimque cadunt animi : nec jam amplius armis,
Sed votis precibusque parant exposcere pacem.
Latro ultra sævit, precibus nec flectitur ullis :
Aggrediturque furens lectas mactare bidentes :
Subjicit et verubus prunas, et viscera torret :
Dant famuli manibus lymphas, cereremque canistris
Expediunt, tonsisque ferunt mantilia villis,
Et dapibus mensas onerant, et pocula ponunt.
Impletur veteris Bacchi, pinguisque ferinæ.
Inde scelusque novumque nefas in pectore versat.
Quæ patris occisi servabat filia sedes,
Jam matura viro, jam plenis nubilis annis,
Huic raptum invitæ, stuprumque intentat inermi,
Incensurum ædes minitans, terrensque trementem.
Nuncius interea vicinos clamat agrestes :
Atque vigil pastor stabuli de culmine summo
Pastorale canit signum, cornuque recurvo

Horrendam intendit vocem. Qua buccina signum
Rauca dedit, raptis concurrunt undique telis
Auxilio agricolæ celeres. Furor arma ministrat.
Mars ipse armipotens animum viresque colonis
Addidit, et stimulos acreis sub pectore vertit.
Ut videre virum crudeli morte peremptum,
Haud mora, prosiliunt, hic torre armatus adusto,
Stipitis hic gravidi nodis : quod cuique repertum,
Ira facit telum. Gladios et spicula vibrant,
Intendunt acreis arcus, amentaque torquent,
Pila manu, sævosque gerunt in bella dolones :
Objiciunt multi sese ad divortia nota,
Hinc atque hinc, omnemque aditum custode coronant.
Omnibus idem ardor : perturbant eminus hostem :
Postremo ardentemque oculis, animisque frementem
Cominus invadunt : condunt in viscera ferrum,
Sternunt, et pœnam scelerato ex sanguine sumunt.
Purpuream vomit ille animam : cum sanguine mista
Vina refert moriens, seque in sua vulnera versat :
Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras.

Istic nunc metuende jace. Non te optima mater
Condet humi, patriove onerabit membra sepulchro.
Alitibus linquere feris, aut gurgite mersum
Unda feret, piscesque impasti vulnera lambent.

Militis hæc finis fatorum, hic exitus ævi.
Nunc exercetur pœnis, veterumque malorum

Supplicia expendit. Scelus omne exuritur igni.
Discite justitiam moniti, et non temnere divos :
Et sperate Deos memores fandi atque nefandi :
Aut tandem simili pœna commissa luetis.

ALEATOR DESPERANS.

LUSORI CUPIDO SEMPER GRAVIS EXITUS INSTAT.

Aleo fortunæ dubios expertus acerbæ
Casus, mentis inops, mœrens, iratus oberrat :
Nudatus numis, agro exutusque paterno,
Quo sese vertat, qua victum quæritet arte
Hæret : desperat : Diris se devovet : illæ
Finiat ut vitam laqueo, mortemque, malorum
Extremum, hortantur rapido semel oppetat ausu :
Aut vivendi ultra sit ei si forte cupido,
Militiam intrepidus divam sectetur, et agros
Grassator vastet, populeturque omnia ruri.
Pravo Dirarum suasu seducitur amens :
Mox prædæ intentum latrociniisque strategum
Invenit : immani se consecratque cohorti :
Agricolas vi, fraude, minis spoliare parati,
Invadunt pariter jurato fœdere villas :
Nec tantum villas et parva mapalia nudant;
Aras diripiunt scelerati, et sacra profanant.

Nuncius interea rumor volat, haud procul hostem
Visum : audito hostis terrentur nomine : mentes
Invadit subito perculsas panicus horror.
Ocius accelerant ; præda spoliisque quadrigas
Et jumenta onerant : ad propugnacula tendunt ;
Castraque tuta petunt, voto furtisque potiti.
Æqua autem prædæ partitio restat opimæ :
Hinc talis faciunt sortes : sortitio lites
Dissidiumque parit, Nemesi instigante, scelestos
Dignis pro merito quæ pœnis afficit ultrix.
Denique post rixas furialia ad arma venitur :
Maxima lethifero pars vulnere saucia vitam
Conflictu amittit : quos inter concidit una
Aleo nec ludo felix nec denique pugna.

CIRCULUS
VICISSITUDINIS RERUM HUMANARUM.

Divitiis oritur plerumque superbia : cum sit
Fluxarum paucis cognitus usus opum.
Stultitiæ vitio permista superbia tristem
Commoda ob alterius procreat invidiam.
Invidia alterius macrescens rebus opimis,
Lites, dissidia, et bella cruenta parit.
Bellum hostile, rapax, ardens, miserabile, dirum,
Exutam profert robore pauperiem.

Duris pauperies ærumnis languida, gignit
Demissum atque humilem, spe pereunte, animum.
Demissusque humilisque animus pacem edit, et atras
Invidiæ extinguit dissidiique faces.
Pax alma, ingenuas præsertim quæ fovet artes,
Orbi suppeditat denique divitias.

VARII HOMINUM SENSUS.

Omnibus haud possit quum Juppiter ipse placere,
Non equidem mirum senis et pueri acta, loquaci
Morosus varie si rideat ore popellus.
Unus quod probat, hoc alius reprobare laborat.

PUER PEDES VADIT, SENEX ASINO VEHITUR.

Carpit iter pedibus puer, atque infirma tenellus
Longe progrediens sua membra labore fatigat :
Intereaque senex asini dorsum occupat, et nil,
Dum segnis vehitur, pueri miseretur euntis.

SENEX PEDES VADIT, PUER ASINO VEHITUR.

Deliro stolidoque seni nec cura salutis
Nec ratio fessæ fragilisque est ulla senectæ :
Tergo asini puerum ferri permittit, et ipse
Pone sequens pedibus figit vestigia lentis.

SENEX ET PUER PEDITES, VACUO ASINO.

Quanta senem puerumque simul dementia cepit !
Fasce omni vacuum comitatur uterque pedester
Defessusque asinum, cujus conscendere tergum
Neuter, gestari quo possit, velle videtur.

SENEX ET PUER SIMUL INSIDENT ASINO.

Ah, tandem pandi nimium rumpentur aselli
Pondere membra gravi. Simul ambo senexque puerque
Insideant uni ? Quænam hæc vesania ? Cur non
Alter eat pedibus, solus gestetur ut alter ?

SENEX ET PUER ASINUM PORTANT.

Delirare senem, puerum insanire, negabit
Nemo ; ridiculam quum rem designet uterque.
Namque asinum magno pariter conamine portant,
Quos asinus dorso fortis portare valeret.

ORLANDUCCIUS LEONINUS

PUER, LEONI A MATRE EREPTUS.

INSIGNE IN PROLEM MATERNI EXEMPLAR AMORIS.

Quem grata accepit quondam urbs Florentia dono,
    Vi valida erupit carcere forte leo :
Dum vero indomitus frendensque vagatur in urbe,
    Grassantemque pavens civica turba fugit :

Unguibus invadit puerum violentus acutis,
    Qui viduæ proles unica matris erat.
Currit mæsta parens, prædam eripit ocius : ille
    Cum prole illæsam lenis abire sinit.
Quæritur : unde truci clementia tanta leoni ?
    Indicia hæc animi sunt generosa sui.
Afflicto imbellique homines hinc parcere discant.
    Discat opem proli sedula ferre parens.

SPECULUM.

Quisquis aves propriæ speciem cognoscere formæ,
    Consule lævati planitiem speculi.
Si te conspicies facie vultuque venustum :
    Fac vita et mores sint sine labe tui.
At si deformis tibi forte videberis : adsit
    Deformi virtus splendida; pulcher eris.
Si te florentem validumque virilibus annis
    Cernes : egregij facta imitare viri.
Si, rugose senex, tua tempora cana videbis;
    Luctificæ tempus mortis adesse puta.
Dum, contemplator, speculo, hac ratione, frueris;
    Te contemplando commoda multa feres.

COMES UGOLINUS GIRADESCUS
& LIBERI DIRA FAME CONSUMPTI.

Urbs Pisæ, atque Arnus, qui Pisas irrigat, amnis
Testes exitii sunt, Ugoline, tui ;
Cum, turri inclusus, charissima pignora, natos
Esurie extingui cernis; et ipse peris.
Post Danthes, duce Virgilio, regna infera lustrans,
Necdum ibi sedatam comperit esse famem :
Nam videt infidi te Ruggerij occiput ore
Horribili, et rabidis dentibus impetere.
Fortunæ miserum, mortales, discite casum.
Esurie ecce comes dira Ugolinus obit.

DIEI ET ÆTATUM DIVISIO.

Aurora.

Aurea dum fulget roseis Aurora capillis,
Mortales ad opus surgere mane monet :
Mane monet puerum facilem tenerumque doceri,
Ne sero pigeat perdidicisse nihil.

Meridies.

Ecce, meri-mediusve dies præfervidus ortum
Inter et occasum, vivida membra movet.
Hinc discat duros juvenis tolerare labores :
Ne luxu ætatem desidiaque terat.

Vespera.

Vespera adest præceps : pars almi extrema diei
Ad cœnam et somnum corpora lassa vocat.
Vergit ad occasum quicquid provenit ab ortu :
Fitque senex tandem, qui puer ante fuit.

Nox.

Nox nigrans cæcis obducit cuncta tenebris,
Et nugas, somnos, somnia, spectra fovet.
Quælibet ad mortis tendunt animalia noctem.
Cum puero juvenis decrepitusque perit.

QUINQUE SENSUS QUINQUE DIIS ATTRIBUTI.

Visus.

Juppiter est oculis pictus tribus : haud male : visu
Namque inter reliquos prævalet ipse Deos.
Prævalet et visu reliquis mortalibus ille,
Luminibus fruitur qui sine labe suis.

Auditus.

Auditum recreat citharæ pulsator Apollo,
Musarum in medio dum canit arte choro.
Voce salutari et blandæ modulamine linguæ
Mite fit ingenium, quod fuit ante ferum.

Tactus.

Quum tactus sensum Venus atque Cupido gubernent,
    Jucundum est tactu deliciisque frui.
Attamen obscœne tangendi prava voluptas
    Gignere tangenti noxia sæpe solet.

Gustus.

Ruricolæ gustum Cereri adscribamus oportet.
    Hæc frugum genetrix, hæc Dea cincta spicis,
Gustu nos dulci gratoque sapore focillat :
    Ast procul ingluviem, vult procul esse gulam.

Olfactus.

Montivagæ olfactus tribuetur jure Dianæ,
    Silvas quæ canibus lustrat odorisequis.
Herbarum et florum quisquis sectaris odorem,
    Naribus admittas, quæ nocitura, cave.

AMORES NATURALES.

(Ex Plin. lib. xxxvj, cap. v.)

Marmoreo lapidi torva est incisa Leæna,
    Parte omni aligeris cincta cupidinibus.
Colludunt; alii religatam urgentque tenentque :
    Tortum alii cornu, quo bibat objiciunt :

Conscendunt alii : caudam hic trahit : iste flagellat :
Soccis villosos calceat ille pedes.
Hæc lapidi scalptor cum cuncta insculpseris uni,
Uni etiam tibi laus, Arcesilae, venit.

DII GENTIUM CELEBERRIMI.

Oceanus.

Rex vagus undarum, Cœlo Vestaque creatus,
Per mare balenis deferor Oceanus.

Saturnus.

Saturnus, Cœlo genitus Vestaque parente,
Ex me prognatam devoro Opis sobolem.

Jupiter.

Saturno genitore satus, Divum atque hominum rex,
Jupiter, ardenti fulmina vibro manu.

Pluto.

Saturni soboles et Opis, Pluto, Deus Orci,
Imi rex Erebi, Tartara opaca rego.

Neptunus.

Neptunus, proles Saturni et Opis, maris undas
Vasti ventosas paco tridente potens.

Sol.

Astrorum princeps, lyræ amans Sol, sum Jove natus :
Auratis mundum lustro nitens radiis.

Æolus.

Æolus altitonante satus Jove, flamina cogo,
Et forti ventos carcere contineo.

Vulcanus.

Vulcanus Jovis et Junonis, atrox Deus ignis,
Fulmina, et arma paro bellica cœlicolis.

Bacchus.

Inventor vini Bacchus, thyrsi inclytus hasta.
Ex Semele dicor filius esse Jovis.

Mercurius.

Mercurius Jovis et Maiæ charissima proles,
Alatus superis nuncia porto Diis.

Mars.

Mars nullo genitus patre sed Junone parente,
Asper, atrox, durus, prælia et arma sequor.

Cupido.

Flammifer, arcitenens, nudus, cæcusque Cupido,
Matre jubente ignes ejaculor Venere.

DEÆ GENTIUM CELEBERRIMÆ.

Ops.

Ops, Terra et Cœlo orta, leonum vecta quadrigis,
Sum Divum atque hominum mater et alma parens.

Vesta.

Vesta ego Saturni proles et Opis, Dea virgo,
Ignis perpetuus, flammaque viva vocor.

Ceres.

Nata Ope matre Ceres flavens, Saturnia proles,
Inventrix frugum, spicea serta gero.

Juno.

Juno Jovis soror et conjux, regina Deorum,
Filia Saturni, vindico sceptra mihi.

Minerva.

Orta Jovis cerebro, casta, armipotensque Minerva,
Artes ingenio, viribus arma colo.

Venus.

Alma Venus dicor, Cœli gnata atque Diei :
Auspiciis dantur gratia amorque meis.

Luna.

Filia Luna Jovis, rosei soror ignea Phœbi,
Clara nocturnas luce abigo tenebras.

DIANA.

Casta Jovis proles sum Latonæque Diana,
Venatrix pharetram duraque tela fero.

PROSERPINA QUÆ ET LUNA.

Progenies Jovis et Cereris Proserpina, certis,
Quod supra atque infra est, permeo temporibus.

MUSÆ.

Pierides Musæ, Jove natæ, Heliconis alumnæ,
Cantamus variis carmina læta modis.

PALES.

Magna Pales, Dea pastorum, præpinguia lætis
Ubertim armentis pabula suppedito.

FLORA.

Flora uxor Zephyri, Chloris quondam, Dea florum,
Nobilitor ludis, Roma proterva, tuis.

JUDICIUM PARIDIS.

MERCURIUS PARIDI.

Aureum ab ætherio tibi Mercurius Jove pomum
Aliger apporto nuncius, ecce, Pari :
Id, quæcunque trium censebitur esse Dearum
Formosissima, te judice, sola feret.

JUNO.

Sum, Pari, magna Jovis soror et conjux, dea Juno :
Me sine divitias sceptrave nemo tenet.
Præ reliquis forma si me testabere pulchram ;
Regna et opes tibi erunt munere prompta meo.

MINERVA.

E Jovis invicti cerebro prognata Minerva ;
Quæ præsum bellis, ingeniisque Dea ;
Grata equidem fuero si præferar, o Pari : per me
Magnus eris bello, magnus et ingenio.

VENUS.

Blanda et amœna Venus, lascivi mater Amoris,
Nudam luminibus me, Pari, sisto tuis.
Pomo ego si potiar, tu Helena potiere Lacæna.
Merces judicii faxo sit ampla tibi.

QUATUOR ELEMENTA.

IGNIS.

Ignis, seu flammans, cœlo qui proximus, Æther ;
Materia altisono fulminis unde Jovi :
Flammarum immodicus vi multa uritque necatque ;
Ast modicus grato multa calore fovet.

Aër.

Mobilis, et rerum per cuncta meabilis Aër,
Afflatu alituum promovet omne genus :
Commotus nimbos tempestatesque minatur,
Tranquillus terris æquoribusque favet.

Aqua.

Rerum Aqua principium, chaos, et fons est, et origo,
Frugibus unde vigor seminibusque venit.
Squamigeros homini pisces alimenta ministrat;
Et quo navigiis transeat, aptat iter.

Terra.

Terra parens, qua non elementum est firmius ullum,
In media mundi parte locata manet.
Fert gramen, flores, lætas fert denique fruges,
Et reliqua unde animans vivere quodque queat.

MENSES XII ANNI SOLARIS.

Annus.

Tortus ut in sese serpens convolvitur orbe,
Dum caudam immani mordicus ore tenet:
Haud secus in circum solaris volvitur annus,
Exactisque, in se, mensibus, usque redit.

JANUARIUS.

Jani bifrontis primo nunc ordine mensi
Conveniunt epulæ, pocula, abolla, focus,
Lætique in scena quos exhibet histrio ludi :
Urniger hibernas dum Puer edit aquas.

FEBRUARIUS.

Qui fuit extremus mensis Februarius olim,
Mutato veteri more, secundus adest.
Ante focum residens accenso pascitur igne,
Et Pisces, taciti ne noceant, metuit.

MARTIUS.

Quondam mensis erat velocis Martius anni
Primus, tertium habet nunc nova posteritas.
Collucat, putat : hortos stercorat, instruit herbis.
Incrementa simul verque Ariesque ferunt.

APRILIS.

Aprilis Latiis ab aperto tempore dictus,
Miti et fœcundæ qui proprius Veneri,
Dat gramen, flores ; plantas et germina profert :
Vernatque in Tauri sidere cornigeri.

MAIUS.

Maius, quo veteres soliti sacra reddere Maiæ,
Cantu avium gaudet, fronde virente viget :
Aucupibus præbet, qua fallant tempora, prædam :
Leda progenitos sidus habet Geminos.

JUNIUS.

Junius esse sacer Junoni fertur : adunca
Herbas in pabulum, fœnaque falce secat.
Lanigerum tondet pecus, et lanam abluit undis.
Ast operi intento, Cancer aduste, noces.

JULIUS.

Julius Œnotrii sortitus nomen Iüli,
Curva maturas falce metit segetes :
Colligit et religat cereales mergite culmos :
Æstiferi cum sol signa Leonis habet.

AUGUSTUS.

Sextilis modo fert Augusto a Cæsare nomen,
In metas semen qui cereale struit,
Et largam confert operosus in horrea messem,
Spicea dum manibus munera Virgo gerit.

SEPTEMBER.

Septimus a Martis September mense locatus,
Vasa, cados, cuppas, doliaque ampla parat :
Grata maturas aura vindemiat uvas;
Sole fruente astro, pendula Libra, tuo.

OCTOBER.

October cultæ cerealia semina terræ
Committit : glebas frangit, adæquat humum,
Lætior occato seges ut grandescat in agro.
Crebro at sementi Scorpio dirus obest.

November.

Suppeditat suibus glandes alimenta November,
Quercum qui solitus stringere verberibus.
Setigeri mense hoc hyemis pinguescite porci :
Glandibus Arcitenens nil nociturus erit.

December.

Providus accurat porcum jugulare December,
Durat et æquoreo pinguia larda sale.
Instruit arvina dulci botulisque, culinam,
Dum brumale piger fers Capricorne gelu.

QUATUOR MUNDI PARTES

Europa.

Sceptrum Europa gerit, pars præstantissima mundi :
Lætaque fert vinum munus, Iacche, tuum.

Asia.

Dives, opima, potens Asia, amplo splendida luxu,
Dat Divorum aris mascula thura sacris.

Africa.

Africa vi solis monstrosa animalia gignit :
Et profert calido balsama odora solo.

AMERICA.

Estrix dira hominum scatet auro America : pollet
Arcu : psittacum alit : plumea serta gerit.

IN P. GOSSILII LAREM NOVUM.

Quod Derrinthiacum larem vetustum,
Multo Gossilius labore, sumptu,
Tandem diruerit, quis improbabit,
Perpensis animo æquiore causis ?
Immensus, spatioque vastus amplo
Et longo undique murus, alta tecti
Magni congeries, trabes, tigilli,
Et transtra et mutuli, ostia et fenestræ,
Quin et materia omnis obsoleta,
Damnosæ indicium dabant ruinæ :
At destructa domus manu fabrili,
Jussu consilioque heri sagacis ;
Quum nil attulerit ruina damni ;
Magna ex parte alii, licet minori,
Paulatim fuit usui struenda.
Hac parce ædificata, herus sibi hortum
Ex fundi vacuo solo paravit.
Magnam materiæ ædiumque partem
Care vendidit, et cutem inde curat.
Hic apricus humi virente in herba

Curæ expers recubat diu supinus :
Noctu iras Jovis Æolive flatus
Sub tecto haud metuens, quiete in aurem,
Plenus munere Bacchi, utramque dormit.
O quam Gossilius lare hoc beatus !

POETICES LAUS.

Pingunt pictores et fingunt multa poëtæ,
Quæ licet indoctus ridicula esse putet :
Sunt tamen extra omnem cumprimis seria ludum,
Et dempto arcanis cortice plena sacris.
Nulla poëtarum est in doctis fabula libris
Quæ non delectet commoneatque simul.
Sed quoniam vario capiuntur plurima sensu
Judicio interpres sit sibi quisque suo :
Dummodo probrosi procul absit fomes amoris,
Et castæ menti quidquid obesse solet.

ORPHEUS, ORATOR.

Orpheus arte lyræ doctus, rapidos stitit amnes,
Et movit sylvas, perdomuitque feras.
Orator sapiens, dicendique arte peritus,
Dira hominum eloquio mitigat ingenia.

CUPIDO NUDUS.

Ex Apuleio.

Bella Psyche inspecto dum nocte Cupidine nudo
Miratur faciem pulchraque membra viri;
Forte humerum in dextrum fervens scintilla lucernæ
Insilit : evigilans inde Cupido fugit.

VULCANUS A PALLADE VICTUS.

Quid Vulcane tibi robur, quid malleus, ignis,
Et magni prosunt fulmina cusa Jovis ?
Aversata tuum Pallas generosa cubile,
Armis te vincit virgo pudica suis.
Non lædit castos arcu telisve Cupido :
Pectora nec penetrat pura protervus amor.

CORNELII KILIANI

DUFFLÆI

MISCELLANEORUM CARMINUM

LIBER SECUNDUS.

ILLUSTRES FEMINÆ VETERIS TESTAMENTI.

EVA.

Eva patris costa primi desumpta virili,
Prima hominum genetrix, prima virago fuit.

SARA, ABRAHÆ UXOR.

Sara Abrahæ paret vetulo officiosa marito :
Isacum anus mater concipit atque parit.

REBECCA.

Isaci amans conjux prudens solersque Rebecca,
Esau postponit, teque, Jacobe, fovet.

LIA.

Lia Jacobi uxor patriarchæ, filia Laban,
Germanæ sponso est nocte potita suæ.

RACHEL.

Cauta Rachel, Liæ soror, atque marita Jacobi,
Occultat patrios, clam fugitiva, deos.

THAMAR.

Bella Thamar, luctu posito, velata theristro,
Cum Juda socero dissimulata coit.

MARIA.

Aronis Mosisque soror Maria; æquore mersis
Hostibus; exultat, tympana pulsat ovans.

RAHAB.

Exploratores recipit, celatque receptos,
Servet ut incolumem seque suosque Rahab.

DEBORA.

Justitia et bello pollens Debora prophetis,
Summa Israëlem sedulitate juvat.

JAHEL.

Sisaræ iniqui hostis pertundere tempora clavo
Ausa Jahel, celebri nomine nota viget.

MATER SAMSONIS.

Cœlesti mater Samsonis voce docetur,
Quem, statuente Deo, sit genitura parens.

ANNA.

Quæ sterilis fuerat, tristis Dominum invocat Anna,
Et Samuelem edit, læta dicatque Deo.

RUTH.

Ruth spicas in agro, non cognita, colligit; inde
Noscitur affinis, fitque marita Booz.

ABYGAIL.

Davidem placat Nabali conjux Abygail :
Davidis consors postea facta thori.

ABELÆ MULIER.

Abelæ mulier sapiens, Sibæ caput urbem
Joab cingenti curat ab urbe dari.

SARA TOBIÆ UXOR.

Sara uxor Tobiæ septem viduata maritis,
Cum lacrimis fundit nocte dieque preces.

JUDITH.

Insignis Judith Holofernis nocte sopiti,
Numinis auxilio, demetit ense caput.

8

Hester.

Assuero conjux Hester charissima regi,
Judæos precibus consilioque juvat.

Susanna.

Susanna, a senibus falso accusata malignis,
Insons inventa est, frausque retecta senum.

Mater Machabæorum.

Hæc Machabæorum mater septem inclyta fratrum,
Legis amans patriæ, fortiter occubuit.

ILLUSTRES FEMINÆ NOVI TESTAMENTI.

Maria virgo mater Dei.

Virgo Dei genetrix Maria intemerata, salutem
Humano generi lætitiamque tulit.

S. Anna.

Anna Dei matris Mariæ sanctissima mater,
Præmonitu sobolem concipit angelico.

Elisabeth Zachariæ.

Cognatam Elisabeth simulac Maria ore salutat,
Utraque conceptu est exhilarata suo.

Anna prophetissa.

Anna pudica, modesta, senex vidua, atque prophetis,
In templo Dominum nocte dieque colit.

Mulier Samaritana.

Samariæ mulier regionis, aquas ab Jesu
Vivas ex vivo provida fonte petit.

Mulier adultera.

Adducta a vafris muliercula adultera scribis
Ad Dominum, Domini libera sentit opem.

Mulier fluxu sanguinis laborans.

Sanatur, vestem simulac contingit Jesu,
Quæ patitur fluxum femina sanguineum.

Mulier Cananæa.

Vota precesque Cananææ pius audit Jesus :
Fitque fide matris filia salva suæ.

Mulier inclinata.

A Christo mulier sanatur corpore curva,
Laude salutiferum prosequiturque Deum.

Martha.

Hospitio Christum Martha officiosa receptat;
Et natum veri prædicat esse Dei.

Maria Magdalena.

Magdalena pedes Domini lacrimis rigat; inde
Crinibus abstergit mœsta dolensque suis.

Maria Jacobi.

Filio utrique locum in cœlis Maria ausa Jacobi
Poscere, divino commonita ore fuit.

Maria Salomæ.

Ungendi causa Christi Maria alma Salomæ
Cum reliquis pariter, sole oriente, venit.

Tabitha.

Mortua quæ fuerat, rediviva Tabitha resurgit,
Petri voce, aperit lumina, membra levat.

Lydia purpuraria.

Attente divi verba audit Lydia Pauli,
Baptismique sacræ fonte lavatur aquæ.

PROPHETÆ MAJORES ET MINORES
VETERIS TESTAMENTI.

Isaias.

Quum Seraphim Dominum celebrassent, a Seraph uno
Admota est labris, forcipe, pruna meis.

JEREMIAS.

Defleo Judææ cladem, Solymæque ruinam :
Ad Dominumque velint, quæso, redire suum.

BARUCH.

Adventum Christi in carnem, postremaque mundi
Tempora prædico, præmoneoque pios.

EZECHIEL.

Quattuor in mediis describo animalia flammis,
Horribilesque rotas, ætheriumque thronum.

DANIEL.

Spelæo inclusus (sic rege jubente) leonum,
Numinis auxilio liberor incolumis.

OSEE.

Accipe adulteram, ait Dominus mihi : id exsequor : illa
Facta uxor, prolem concipit atque parit.

JOEL.

Explico Judææ quid terræ eruca, locusta,
Bruchus, rubigo sint paritura mali.

AMOS.

Primo equidem pastor, factusque deinde propheta,
In vaccas pingues invehor et proceres.

ABDIAS.

Vos ego Idumæos et gentes arguo : vobis
Nuntio luctificum providus imperium.

JONAS.

A ceto absorptus lateo noctesque diesque
Tres ventre in piscis : tum Niniven venio.

MICHÆAS.

Plango, et ut Israel moestus mecum, rogo, plangat.
Christi ortum, et magni jussa revelo Dei.

NAHUM.

Expono Niniven maneat quæ pœna relapsam :
Evertendam aio funditus Assyriam.

HABACUC.

Te Babylon, Babylon, te te, Chaldæe tyranne.
Arguo : at in psalmis, te, Deus alme, cano.

SOPHONIAS.

Vindictam minitor : moneo resipiscere pravos.
Est Domini velox et prope, dico, dies.

AGGÆUS.

Increpo Judæos templum instaurare morantes :
Ut properent, multis sedulus insto modis.

ZACHARIAS.

Quid vir rufo in equo, quid equi rufi, varii, albi
Sint, sancte indiciis, angele, disco tuis.

MALACHIAS.

Dira sacerdotum carpo peccata malorum :
Justitiæ solem nuntio corde bonis.

VITA D. JOANNIS BAPTISTÆ.

Aræ Zacharias dum sacræ incendit odores,
Angelus attonito talia verba refert :
Ne timeas : pariet, sterilis licet hactenus, uxor.
Hæc jussu summi sint tibi dicta Dei.

Sedula Zachariæ in domum abit Maria, Elisabetham
Cognatam impertit Virgo salute suam.
Infans exultat gaudens genetricis in alvo,
Aures ad gravidæ vox simulatque venit.

Elisabetha senex puerum parit : hinc domus omnis
Vicinique simul gaudia concipiunt.
Tum sumpta genitor vetulus mutusque tabella,
Scribit, Joannis nomen erit puero.

Conveniunt sacra de Virgine natus Jesus,
Atque parente puer natus utroque sene.
Divinæ apparent teneris signa indolis annis :
Ille quidem Deus est, iste propheta Dei.

Zachariæ proles deserta adit avia ductu
Angelico : luxum deliciasque fugit.
Membra pilis hirti discit velare cameli,
Et lumbos zona cingere pellicea.

Inde palam sancto populum monet ore profanum,
A malo ut abstineat qui fuit ante malus :
Baptismi et nitido purgetur rite lavacro,
Sordescit pravus cui vitiis animus.

O rem mirandam ! Venit expers labis Jesus,
Perfundique unda fluminis ipse cupit.
Tingit eum Baptista : patet cœlum : atque columbæ
Instar candentis Spiritus almus adest.

Clausus discipulos ad Jesum carcere mittit
Baptista : accincti mox iter accelerant :
Et referunt coram visa atque audita reversi ;
Ægros curari Numinis auxilio.

Gnata Herodiadis, natali Herodis, in aula
Saltat : et Herodi festa chorea placet.
Mercedem illa caput Baptistæ poscit : idemque
Saltantis voto protinus annuitur.

Sacrum divi hominis stricto caput ense recisum
Fert matri in patina sæva puella suæ.
Proh scelus infandum ! nece dira plectitur insons,
Qui carpsit vetiti crimen adulterii.

CHRISTOPHORUS MYSTICUS.

Hæc tibi quæ sacro panguntur carmine lector,
Mystica sunt veri symbola Christophori.
Christum fert humeris immensus more gigantis,
Dum fert humanum per freta sæva genus.
Non mundi aut pelagi rabie terretur; at atra
Nocte, maris fluctus transmeat intrepidus.
Lucida eremitæ pellit laterna tenebras,
Sancto evangelii lumine, Christe, tui.
Et gressum pinus viridans ac florida firmat,
Quæ solida et constans est, sine labe, fides.
Tu quoque Christophorum vigilans imitare beatum :
Ut verus tandem Christifer esse queas.

SIMON LEPROSUS & MULIER PECCATRIX.

(Mat. 26,6. Marc. 14,3. Luc. 7,37.)

Felix es Simon, qui convivator Jesu
Sanctis convivæ pasceris eloquiis.
Peccatrix quoque ter felix muliercula, Christi
Quæ fragrante pedes unguine mœsta linis.
At vos officia hæc animo qui fertis iniquo,
Felices inter quis numerare velit?
Abdita sacrarum quisquis mysteria rerum
Ignoras, falso carpere sacra cave.

MAGDALENA PŒNITENS.

Criminis exemplar sit Magdalena piandi,
    Fusis quæ veniam promeruit lachrymis :
Ut peccatorum nimia qui mole gravantur,
    In cruce Christi omnem spemque fidemque locent.

FIDES, SPES, CHARITAS.

(1. Corinth. 13.)

Virtus quidem magna est Fides,
Nec Spes Fide virtus minor :
Sed, teste Christi apostolo,
Est maxima harum Charitas.

IN SYMBOLUM JACOBI MONAWI.

IPSE FACIET.

Ipse faciet, fecit, facitque, qui suo
Mundum reget, rexit, regitque numine.
Futura, præterita & simul præsentia
Erunt, fuerunt, sunt, Deus, manu in tua.

IN IDEM SYMBOLUM.

Confide, homo, Deum roga, sis subditus
Illi, tuamque curam in Illum projice,
Te vestiet, te nutrietque, lilia
Qui vestit agri, quique aves cœli fovet.
Quid inquieto multa volvis pectore ?
Deus, saluti quod tibi est, ipse faciet.

DONA SPIRITUS SANCTI.

Spiritus sapientiæ.

(Prov. Cap. VIII. 15.16.)

Per me equidem regnant reges, et condere jura
Ac leges soliti justitiam statuunt.

Intellectus.

(Ecclesiast. Cap. XXXIIII. 9.10.)

Multarum expertus rerum vir mente volutat
Multa : intellectum qui didicitque refert.

Consilii.

(Proverb. Cap. XXVII. 10.)

Consilium satagunt almæ qui pacis inire,
Hos sequitur merces plurima lætitiæ.

SCIENTIÆ.
(Sapient. Cap. XIII. 1.)

Vani sunt quibus est ignota scientia, summum
Qua noscant, et ament, rite colantque Deum.

FORTITUDINIS.
(2. Paralip. Cap. XVI. 9.)

Terram oculis late Dominus circumspicit omnem :
Credentesque in eum numine fortificat.

PIETATIS.
(1. Timoth. Cap. IIII. 8.)

Utilis ad cuncta est pietas : promissio vitæ
Quæ nunc est et erit, cum pietate viget.

TIMORIS DOMINI.
(Ecclesiast. Cap. I. 12.)

Cor delectabit Domini timor, atque dierum
Vitæ homini spatium, lætitiamque dabit.

TEMPLUM.

Est locus iste sacer, sanctum et venerabile templum,
Æternique domus, non temeranda, Dei.
Relligio et pietas hic pura mente colantur.
Sint risus, nugæ, verba profana, procul.
Vana superstitio, perversaque hypocrisis absint :
Absit terrenæ sollicitudo rei.

Non huc atque illuc animus meditando vagetur :
    Sed præsens numen cogitet, oret, amet.
Hanc serva normam quisquis sacra fana frequentas :
    Sin minus : accedens fana, profanus eris.

IN HYPOCRITAM.

Heus tu, fucato simulator hypocrita vultu,
Ecquis erit fuci tandem finisve modusve ?
Vis clemens, humilis, mansuetus, justus, honestus,
Integer et castus, probus atque benignus haberi :
Plurima in æde sacra pietatis signa doloso
Ostentas gestu : supplex et cernuus oras :
Inque humeros caput obstipum inclinare peritus,
Murmura præproperis profers crepitantia labris :
Et gemis et plangis : palmas ad sidera tollis :
Sæpe feris pectus : lachrymas emittis inanes :
Et conficta vafro suspiria pectore ducis :
Denique versutus personas induis omnes,
Ut videare pius, quum pergas impius esse.
Fallax es vulpes, et simia relligionis :
Pelle lupus sub ovina avidus, pecudumque vorator :
Atque dealbatus paries. Quid prosequor ultra ?
Est perspecta Deo tua mens, lingua, actio, vita;
Quem quia posse putas falli, tu falleris ipse.

EXPOSTULATIO JESU CHRISTI
CUM MUNDO INGRATO.

Sum pulcher : at nemo tamen me diligit.
Sum nobilis : nemo est mihi qui serviat.
Sum dives : a me nemo quicquam postulat.
Et cuncta possum ; nemo me tamen timet.
Æternus exsto : quæror a paucissimis.
Prudensque sum : sed me quis est qui consulit ?
Et sum via : at per me quotusquisque ambulat ?
Sum veritas : quare mihi non creditur ?
Sum vita : verum rarus est qui me petit.
Sum vera lux : videre me nemo cupit.
Sum misericors : nullus fidem in me collocat.
Tu, si peris, non id mihi imputes, homo :
Salus tibi est a me parata : hac utere.

MORTIS AGON.

Æger homo recubat languorum pondere pressus :
Assistunt conjux, proles, moestique parentes :
Consulitur medicus : geniorum turba malorum
Et furiæ afflicti mentemque animumque fatigant.

Ignarum instituit, sacris munitque sacerdos :
Angeli ab ætherio veniunt properanter Olympo,
Adstant languenti, lachrymas celantque parentum,
Et fugere horrendi cacodæmonis agmina cogunt.

Angelicis plene doctus sermonibus æger
Et divum exemplis, cœlumque erebumque tuetur :
Collocat in Christo spem confirmatus Jesu,
Qui generi humano servator et anchora sacra est.

Exhalans animam vita cadit, hanc sibi prædam
Incassum dæmon studet ima in tartara ferre.
Cœlestem angelicis manibus defertur in aulam.
Hæc illi merces cui sancta ecclesia mater.

ANIMA ALATA HOMINIS.

Instructas alis animas finxere periti,
Qui rerum causas perdidicere, sophi.
Quippe anima in cœlos fertur sublimis apertos,
Intuitu æterni perfruiturque Dei;
Dum contemplatur lætis cælestia votis,
Divinoque hilaris numine pasta viget.
Verum momento flaccescit protinus horæ,
Nec remanet claro, quo fuit ante, loco.
Nubila perstringit caligo lùmina mentis :
Deficiunt alæ : labitur : ima petit :
Humanis præceps vitiorum involvitur umbris,
Virtutum spreta, qua solet ire, via.
Quam mens inconstans hominis, quam lubrica vita,
Qui subito e summis lapsus, in ima ruit!

QUINQUE SENSUS QUINQUE ANIMALIBUS

ATTRIBUTI, ET PIE INTERPRETATI.

Visus.

Visu aquila excellit, solis radiantia spectat
Lumina, et illæsis fulgura fert oculis.
Nos oculo mentis lumen speculemur Olympi :
Luce Dei exorta diffugiant tenebræ.

Auditus.

Auribus erectis Auditu cervus acuto,
Naturæ munus convenienter habet.
Divinis homo sic modulis accommodet aures,
Ut recreet verbis mentem animumque sacris.

Tactus.

Pertenues Tactu quæ nectit aranea telas,
Nocte dieque suum pendula texit opus.
Quæ tactu bona, quæ tactu fiant mala norint
Qui faciunt : factum judicet ipse Deus.

Gustus.

Simius eximio gnarus discernere Gustu,
Rejicit ingrata, et grata sapore tenet.
Quam suavis Dominus sit, quam cœlestia dulci
Delectent gustu, res manifesta piis.

Odoratus.

Pollet Odoratu canis indagator, et auras
Nare acri captans quod placet assequitur.
Virtutis dulces homo consectetur odores,
Possit ut æterno Christi odor esse Deo.

SOLITUDO SIVE VITÆ FEMINARUM ANACHORETARUM.

Elisabetha.

Elisabetha fugit cum prole senex in eremum :
Angeli opem celeres auxiliumque ferunt :
His dulcem moriens gnatum commendat; et inde
Defuncta in cœlum tollitur ætherium.

Maria Magdalena.

Magdalena, soror divæ carissima Marthæ,
Fastum, delicias, luxuriemque cavet.
Angelico gaudet deserta per avia cœtu;
Et sacrum attenta percipit aure melos.

Maria Ægyptiaca.

Hæc Maria Ægypti, nigra æstu, atque horrida cultu,
A Zozimo occultis vivere visa locis,
Exhalat, Christi gustato corpore, vitam;
Atque sepulta cubat, quam leo fodit, humo.

Maria Abrahami Eremitæ neptis.

Abrami neptis juveni dum credit amanti,
Exit desertum, luxuriæque vacat.
Post pertæsa probri, repetit quam liquit eremum,
Et moritur claris cincta caput radiis.

Thais.

Thaida lascivam Pannutius arguit abbas,
Et monet immundum linquere prostibulum.
Illa tribus cellæ claustro se continet annis :
Mortua nunc vivit conciliata Deo.

Pelagia mima Antiochena.

Ut mima et meretrix vitam Antiochena probrosam
Corrigat, et dure crimina dira luat;
In tacitam devota Deo discedit eremum :
Hinc moriens cœlum migrat in ætherium.

Cometa et Nicosa.

Scortator Babylas mimus fœdam, edita in arce
Sponte sua inclusus, luxuriem domuit :
Mox quoque scorta Cometa, simulque Nicosa, pudice
Ut vivant, casulam non procul inde struunt.

Erena.

Casta Erena pie vestitu induta virili,
Eligit obscuri devia tecta specus :
Vescitur hic herbis : animam edit : lumine cassum
Corpus heremitæ condecorant tumulo.

Pelagia Margarita Antiochena.

Montis Oliveti, velamine tecta virili,
Antiochena jugum femina quæ coluit,
Contemptis opibus, fastu luxuque relicto,
In cœlis dulci lætitia fruitur.

Euphrosyna.

Euphrosyna in cœtum monachorum virgo recepta,
Mutato sexum nomine dissimulans,
Sponte inclusa casæ vitam sola egit; et ante
Credita vir, mulier mortua visa fuit.

Sara monacha.

Quæ sexagenis, ad ripam fluminis, annis
Sara senex vitæ tempora longa trahit,
Vasto in secessu, Domini meditatur Jesu,
Cum gemitu et lachrymis, vulnera, flagra, crucem.

Euphraxia Romana.

Discedit Roma, fugiens Euphraxia luxum,
Inque plagam tendit, per mare, Thebaidis.
Emaciata Deo servit : crebra prece fervet,
Et superat diras dæmonis insidias.

Sylvia Ruffina.

Annis sola quater vitam egit Sylvia denis :
Luce preces fudit : nocte quievit humi.
Interea, præter digitos, vix corporis ullam
Partem, quo nitida sit cute, lavit aquis.

Sophronia Tarentina.

Vitæ acta et nomen Sophronia in arbore sculpsit,
Atque in deserto debilis occubuit.
Cassum anima corpus volucres viridantibus herbis
Et foliis, multa sedulitate tegunt.

Sanctimonialis Hierosolymitana.

Virgo sacrata Deo juvenem quo vitet amantem,
Desertum accedit : sobria mandit holus.
Monstrat heremitæ, quam se servat penes, ollam
Unde alimenta capit, crescere, non minui.

NEPHALIA GNOSSIA.

Nephalia Idæi quum decrepita incola montis,
Ævi jam finem sentit adesse sui,
Gnossum urbem, natale solum, lento pede tendit,
Hic vivit paucos, emaciata, dies.

AMATA.

Occlusis foribus, se cellæ includit Amata,
Dum procul a turbis vivere sola cupit;
Vitam octo dure miseram trahit abdita lustris;
Post moritur miris extenuata modis.

IVETTA LEODIENSIS.

Ægris, orba viro, postquam subvenit Ivetta,
Leprosis medicas adhibuitque manus :
Se gurgustiolo secretam inclusit agresti,
In Domino tutam nacta Deo requiem.

HERMELINDIS.

Turpe Hermelindi stuprum exosæ, insula Meldris
Angelico sedes tuta fit indicio.
Hic agit ætatem : celebris post fata Pipini
Magnifice auspiciis est tumulata ducis.

COLETA BOYLETTA.

Gandavo orta, casæ Corbæi inclusa, Coleta
Quatuor annorum delituit spatio.
At cum Francisci rigidus magis ordo placeret,
Ordine funigero condecorata fuit.

OTILIA BAVARIA.

Otilia incoluit montes, calicemque salutis
Sumpsit sola : æthræ scivit et indicio,
Defuncti e pœnis animam patris esse redemptam.
Virginibus struxit denique cœnobium.

DYMPNA HYBERNIÆ REGIS FILIA.

Incestum renuens cum patre admittere Dympna,
Gerberni ductu devia rura petit.
Inventum mulctat Gerbernum morte satelles :
Virginis ipse caput demetit ense pater.

MARIA OIGNIACENSIS.

Hæc Maria oppidulum linquit natale Nivellas,
Wilbrochæque colit relligiosa Deum.
Instinctu inde migrat divino : vivere sola
Expetit e turbis : Oigniaci moritur.

Reynofla.

Veste induta rudi parvum Reynofla tegillum
    Incolit, et degit virgine cum socia.
Affatu angelico fruitur : mortem oppetit : ægris
    Et claudis miro subvenit auxilio.

PROSOPOGRAPHIA,

SIVE

VIRTUTUM, ANIMI, CORPORIS,

BONORUM EXTERNORUM,

VITIORUM ET AFFECTUUM VARIORUM DESCRIPTIO.

Natura.

Ubera distenta, et fax ignea, avis, ligo, aqualis,
    Naturæ illustrant divitis effigiem.

Virtus.

Ensem, hastam, et galeam mihi tradidit arma vetustas :
    Nunc conculco malum cum vitiis satyrum.

Veritas.

Nuda palam, fuco lita nullo, solis ad instar
    Clara, regor ductu, Spiritus alme, tuo.

GRATIA DEI.

Larga Dei ditat nos amplis gratia donis :
Et toto quidquid vivit in orbe fovet.

ECCLESIA.

Sancta crucem, claves, calicemque ecclesia Christi
Ostendit, sancto subdita Spiritui.

MISERICORDIA.

Sortem afflictorum miseror : rosa, crux, pelicanus,
Dant nostri certum pectoris indicium.

VICTORIA.

Noxia pessumdo vani ludibria mundi :
Hinc victrix palmam et laurea serta gero.

CONSTANTIA.

Firma, columnæ instar, maneo : ceu Scævola dextram
Urens, sum constans, propositique tenax.

EXPERIENTIA.

Æquoris immensum docui perquirere fundum :
Hinc contum manus hæc, ista gerit bolidem.

SANITAS.

Intortus baculo serpens Epidaurius, impar
Et quinquangulus hic, signa salutis habent.

OBEDIENTIA.

Una crucem Christi manus, et gerit altera sceptrum :
Hæc duo sunt animi symbola morigeri.

PAX.

Frango arma : et festos palmæ atque virentes olivæ
Paciferis ramos alma gero manibus.

CONCORDIA.

Fasciculo signor telorum, turturibusque :
Ægre quod rumpi fœdera juncta sinam.

ÆTERNITAS.

Circulus æternam me, præteriti atque futuri
Me gnaram bifrons esse docet facies.

TIMOR DOMINI.

Lege, tubaque Dei Domini designo timorem :
Nuncia lex pœnæ est, et tuba judicii.

PIETAS.

Olim ut flagrantes aræ, atque ciconia, sic nunc
Signa piæ mentis sunt globuli atque liber.

PŒNITENTIA.

His metanœa utor delicti conscia virgis :
Moxque lavor, lympha purificorque sacra.

PATIENTIA.

Lilium ut agrestes inter spinas, ut in igne
Aurum, ita in extremis perfero dura malis.

HONOR.

Consilio insignis, facundus, doctus, et usu
Vir longo expertus, dignus honore cluet.

LABOR.

Et formica, et apis, bovis exuviæ, ligo, clava,
Ignitusque silex, sunt tua signa, labor.

DILIGENTIA.

Quod gesto flagrum, me gnavam agilemque; sed alæ
In capite et pedibus, me celerem esse docent.

LIBERALITAS.

Cornu copiæ habet manus utraque : largior inde
Munifice : at ne sim prodiga, servo modum.

MAJESTAS.

Dicitur alituum regina, aquila, et Jovis ales :
Majestas hominum præficitur generi.

POTESTAS.

E cœlo est omnis, Paulo testante, potestas :
Nec frustra virgam gestitat et gladium.

Ratio.

Ut virgæ pueros, et equos moderantur habenæ;
Sic hominum affectus æqua domat ratio.

Fœdus.

Ut restim e variis contorquet restio filis,
Diversos hominum sic animos socio.

Tribulatio.

Me misere afflictam, manibus pedibusque ligatam
Impetit esuriens dente minace lupus.

Debilitas.

Me, quibus innitor, baculi, angusto ore matella,
Et macies, fractam viribus esse docent.

Inquietudo.

Mustela, et crotalum, atque horarum machina, motum
Ut raro sistunt; sic mihi nulla quies.

Negligentia.

Et colus et fusus digitis cecidere remissis :
Mox neglecta etiam concidet ipsa domus.

Pavor.

Quum lepus ad folii strepitum paveatque trematque
Adscribi poterit jure pavor lepori.

MENSURA.

Circinus, æqualis norma, et libella fabrilis,
Commoda mensuræ sunt documenta bonæ.

PECUNIA.

Quidlibet in terris regina pecunia possum :
Quare hominum obnixe me colit omne genus.

PERICULUM.

Undique discrimen : pendet supra caput ensis :
Corpus circum enses : spina premitque pedem.

VIS.

Ore atque ungue leo sævit : violentia flammis
Et ferro valide fortia quæque premit.

FRAUS.

Esca pisciculos et mures illice fraudo,
Et larvata dolos qualibet arte struo.

DISCORDIA.

Cincta caput colubris tetrum discordia proflo
Dissidium, et rapidas effera subdo faces.

DIFFIDENTIA DEI.

Aspernor lucem, diffido Deo : mihi tota
Est spes in caris fixa numismatibus.

IMPUDENTIA.

Ostentat culum simia : atque pudore remoto
Nudam ego me exhibeo : pando pudenda palam.

IN OBITUM CHRISTOPHORI PLANTINI

ARCHITYPOGRAPHI REGII.

Sistite ploratus, lachrymas, planctusque poetæ :
Plantinus felix vivit apud superos.
Non illum (ut quondam) febris, non hernia, tussis,
Colicus aut dolor, aut calculus urget atrox.
Defunctus morbis, senio, cura, atque LABORE,
CONSTANTI tandem perfruitur requie.

IN EUMDEM.

Plantini patriam, indolem atque mores,
Si quem noscere forsitan juvabit;
Expertusque domesticusque dicam.
Plantinus genere atque gente Gallus,
Comis, candidus, innocens, modestus,
Large munificus, simul benignus,
Solers, ingeniosus, eruditus,
Et CONSTANS fuit et LABORIOSUS.
Sed notissima ne referre pergam,
Quæ chalcographiæ ars satis probavit :
Hoc demum genio precor sepulti,
Æterna requiescat in quiete.

(Obiit Antverpiæ anno CIↃ.IↃ.XXCIX.
kalendis quintilibus.)

IN OBITUM ABRAHAMI ORTELII COSMOGRAPHI REGII.

Orteli, tibi nænias inanes,
Et cantus querulos, monodiasque
Viventi minime fuisse cordi,
Perspectum mihi cognitumque quum sit :
Non lamenta proinde vana fundo,
Nec Parcas temere increpo sorores,
Quod vitam tibi ademerint molestam,
Teque ad sidera miserint volentem,
Jam lassum, fragilem, senem, tuoque
Functum munere recte et erudite.
Ipsum hoc decrepita exigebat ætas ;
Ipsum hoc pro meritis tuis statutum,
Summi Numine sic volente cœli,
Ut post assiduos quies labores
Te læto excipiens bearet ævo.
O si me quoque sicca mors, minorem
Annis plusve minusve te duobus
(Nam bis lustra ego septies peregi)
Ægrum tolleret, et labore, cura,
Languore, atque aliis malis levaret,
Ut sic post obitum et suprema tandem
Possim funera dicier beatus.

(Obiit Antverpiæ CIↃ.IↃXCIIX.IIII.
kalendis quintilibus.)

IN MORTEM ANTONIOLÆ

MAXIMILIANI VRINDI FILIÆ.

Heu quam lanificæ brevi sorores,
Quinquennem nimis asperæ in puellam,
Momento fragile abscidere stamen !
Extingui, o mala fata, parcæ iniquæ,
Letho tam properato, acerbo, amaro,
Vrindi Antoniolam, patris simulque
Matris delicias, fuit necesse ?
Non talis superum quidem voluntas :
Vestræ hæc invidiæ imputanda mors est.
At nos cum revocarier puella
In vitam nequeat silens priorem,
Votis supplicibus Deas rogamus
Junonem Veneremque, amore junctis
Dulci conjugibus velint adesse :
Funestæ ut reparare damna mortis,
Atque Antoniolam, loco sepultæ,
Aut Antoniolum obtinere possint.
Quod, Vrinde, ut tibi sit bonum atque felix,
Gnavus præsta operam tuam patrando.

(Obiit Gandavi.)

FINIS.

INDEX.

Levensbericht. I
Typographus lectori candido. XXXI
Ad Cornelii Kiliani Dufflæi Miscellanea Joannis Romboutii epigramma. XXXIII

LIBER PRIMUS.

Lusus in Europæ nationes. 1
Lusus in septem artes liberales 11
Lusus in tres operas librarias 16
Orthographiæ Latinæ querimonia 18
Bibliotheca. 20
Symposium 21
Gloria exitialis 22
Abusus medicinæ. 24
Animalia quadrupedia vivipara 26
Venationes ferarum, avium, piscium; Pugnæ bestiariorum et mutuæ bestiarum 73
Encomium galli gallinacei. 85
Bellum intestinum externo restinctum 87
In militem impium, carmen, centonis instar, ex Virgilio principue contextum. 87
Aleator desperans 91
Circulus vicissitudinis rerum humanarum. 92
Varii hominum sensus. 93
Orlanduccius Leoninus, puer leoni a matre ereptus . 94
Speculum 95
Comes Ugolinus Giradescus et liberi dira fame consumpti 96
Diei et ætatum divisio 96
Quinque sensus, quinque diis attributi 97
Amores naturales 98

Dii gentium celeberrimi 99
Deæ gentium celeberrimæ. 101
Judicium Paridis. 102
Quatuor elementa 103
Menses XII anni solaris 104
Quatuor mundi partes 107
In P. Gossilii larem novum 108
Poëtices laus 109
Orpheus orator 109
Cupido nudus 110
Vulcanus a Pallade victus. 110

LIBER SECUNDUS.

Illustres feminæ Veteris Testamenti 111
Illustres feminæ Novi Testamenti 114
Prophetæ majores et minores Veteris Testamenti. . . 116
Vita D. Joannis Baptistæ 119
Christophorus mysticus 121
Simon leprosus et mulier peccatrix 121
Magdalena pœnitens 122
Fides, spes, charitas. 122
In symbolum Jacobi Monawi. 122
In idem symbolum 123
Dona Spiritus sancti. 123
Templum 124
In hypocritam 125
Expostulatio Jesu Christi cum mundo ingrato. . . . 126
Mortis agon 126
Anima alata hominis 127
Quinque sensus quinque animalibus attributi . . . 128
Solitudo sive vitæ feminarum anachoretarum . . . 129
Prosopographia sive virtutum, animi, corporis, bonorum externorum, vitiorum et affectuum variorum descriptio 135
In obitum Christophori Plantini, architypographi regii . 141
In eumdem 141
In obitum Abrahami Ortelii, cosmographi regii . . . 142
In mortem Antoniolæ, Maximiliani Vrindi filiæ. . . 143

UITGAVEN

DER

Maatschappij der Antwerpsche Bibliophilen.

1878

N° 1. Rekeningen gehouden door Jan Moretus II, als deken der St Lucasgilde (1616-1617) . . . . Frs. 2.50

» 2. De Antwerpsche Ommegangen in de XIVe en XVe eeuw, naar gelijktijdige handschriften, uitgegeven door Ridder Leo de Burbure . . . . » 1.50

» 3. De Gebroeders van der Voort en de volksopstand van 1477-1478. — Verhalen en ambtelijke stukken, verzameld en toegelicht door P. Génard. . . . . » 4.—

1879

» 4. Refereinen en andere gedichten uit de XVIe eeuw, verzameld en afgeschreven door Jan de Bruyne, uitgegeven door K. Ruelens, bewaarder der handschriften bij de Koninklijke boekerij te Brussel. — Ie deel . . . . » 5.—

» 5. Chronijck der Stadt Antwerpen, toegeschreven aan den notaris Geeraard Bertrijn, uitgegeven door Ridder Gust. van Havre . . . . » 5.—

CANCELLED
3637308
MAR 21 1978
MAR 7 1977

MLk 176.30
Kilianus;
Widener Library 005568769

3 2044 088 821 285